

Jätevesineuvonta Keski- Suomessa 2015-2016 Loppuraportti

Tuija Manerus

Sisällys

1	Yleistä hankkeesta	3
1.1	Hankkeen rahoitus	3
1.2	Hankkeen kulut	3
1.3	Hankkeen suunnittelu ja hallinnointi	3
1.4	Yhteistyö kuntien kanssa	4
1.5	Muut yhteistyötahot	5
2	Hankkeen jätevesineuvojat ja muut työntekijät	5
2.1	Toimialueet, tehtävät ja työajan käyttö	5
2.2	Neuvojien taustat ja koulutus	6
3	Tiedotus ja markkinointi	7
4	Yleisneuvonta	8
4.1	Puhelin- ja sähköpostineuvonta	8
4.2	Neuvontapisteet tapahtumissa	8
4.3	Yleisötilaisuudet	9
4.4	Yksilöllinen neuvonta	9
5	Kiinteistökohtainen neuvonta	9
5.1	Toteutustapa	10
5.2	Kiinteistöjen jätevesijärjestelmien taso	12
5.3	Kiinteistöjen käyttö	13
5.4	Yhteenvedo käynneillä annetuista arvioista	14
5.4.1	Yhteenvedo käynneillä annetuista arvioista vakituisesti asutuilla kiinteistöillä	15
5.4.2	Yhteenvedo käynneillä annetuista arvioista vapaa-ajan asunnoilla	15
5.5	Yhteenvedo käynneillä annetuista toimenpide-ehdotuksista	16
6	Palaute ja neuvonnan vaikuttavuus	18
7	Tuloksellisuus	20
8	Arvio hankkeen onnistumisesta	20
9	Johtopäätökset	21

Allekirjoitukset

Liitteet

1 Yleistä hankkeesta

Jyväskylän ammattikorkeakoulu (JAMK) toteutti puolueetonta haja-asutuksen jätevesineuvontaa tarjonneen hankkeen Keski-Suomen maakunnassa 1.4.2015 -31.8.2016. Hankkeen käytännön neuvontatoimet päätettiin 30.6.2016, mutta hankkeen loppuraportointi ja muut loppuselvitykset laadittiin 1.7-31.8.2016.

Neuvontaa oli saatavilla koko maakunnassa vesihuoltolaitosten viemäriverkostojen toiminta-alueiden ulkopuolisilla alueilla. Neuvontaa annettiin puhelimitse, sähköpostitse, messuilla/markkinoilla, kylätapahtumissa ja kiinteistökohtaisilla neuvontakäynneillä. Tietoa oli saatavilla myös jätevesineuvonnan nettisivuilla. Kaikki neuvontamuodot olivat kiinteistönomistajille vapaaehtoisia ja maksuttomia. Hanke toteutettiin Suomen Ympäristökeskuksen (SYKE) jätevesineuvonnan ohjeita noudattaen.

1.1 Hankkeen rahoitus

Hanke rahoitettiin ympäristöministeriön harkinnanvaraisella avustuksella (109 400 €) ja Jyväskylän ammattikorkeakoulun omalla rahoitusosuudella (706,47 €). Rahoituksen myönsi ja sen käyttöä valvoi Keski-Suomen ELY-keskus, jonka yhteyshenkilöksi hankkeelle oli nimetty vesihuoltoylitarkastaja Juha Vuorenmaa.

1.2 Hankkeen kulut

Hankkeen kuluista pääosan muodostivat henkilöstön palkat, matkakulut ja ostopalvelut. Ostopalvelut sisältävät mm. hankkeen mainokset ja esitteet. Muut kustannukset sisältävät mm. neuvojen suojarusteita ja ostettuja neuvontamateriaaleja.

Taulukko 1. Hankkeen lopulliset kustannukset

Haja-asutuksen jätevesineuvonta 2015-2016	Toteutuneet kustannukset 1.4.2015-31.8.2016
Henkilöstökustannukset	97 035,33
Ostopalvelut	974,04
Matkakulut	11 680,04
Muut kustannukset	417,06
Kokonaiskustannukset yhteensä €	110 106,47

1.3 Hankkeen suunnittelu ja hallinnointi

Jätevesineuvontahanke suunniteltiin syksyllä 2014, vuoden 2015 neuvontarahoituksen tultua haettavaksi. Suunnittelussa hyödynnettiin JAMK:n hankehenkilöstön osaamista ja aiempia kokemuksia neuvonnan järjestämisestä sekä

edellisen neuvontahankkeen yhteydessä kertynyttä tietoa. Hanketta suunniteltaessa kuultiin myös alueen kuntien viranomaisten toiveita tarvittavista neuvontatoimista.

Kuntien ja ELY-keskuksen toiveiden mukaisesti neuvontaa ei rajoitettu kosemaan vain osaa maakunnan kunnista. Myös asiakkailta saadun palautteen mukaan päädyttiin tarjoamaan neuvontaa koko maakunnan alueella, jotta kaikilla kohderyhmään kuuluvilla olisi yhtäläiset mahdollisuudet saada tarvitsemansa neuvonta, asuin- tai mökkipaikkakunnasta riippumatta.

Hankkeen hallinnoi Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

1.4 Yhteistyö kuntien kanssa

Neuvontahankkeen toiminta aloitettiin yhteydenotoilla kaikkiin Keski-Suomen kuntiin keväällä 2015. Kaikkien kuntien kanssa käytiin keskusteluja sähköpostitse ja puhelimitse hankkeen tarkoituksesta ja tavoitteista sekä neuvonnan tarpeista ja kohdentamisesta kunkin kunnan alueella. Useissa kunnista haluttiin tehtävän neuvontaa kiinteistökohtaisin neuvontakäynnein kuntien viranomaisen valitsemilla alueilla, mutta osassa kunnista pidettiin parempana yleisneuvontaa infopisteissä tai luentotilaisuuksissa.

Yhteistyötä kuntien kanssa tehtiin koko neuvontahankkeen ajan ja kuntia pidettiin ajan tasalla hankkeen toiminnasta. Yhteistyö kuntien kanssa vaihteli huomattavasti. Aktiivisimpien kuntien kanssa pidettiin tiiviisti yhteyttä ja ideoitettiin neuvonnan kehittämistä, heiltä saatiin myös ehdotuksia ja ideoita neuvonnan toteuttamiseen. Passiivisempiin kuntiin lähetettiin ajankohtaistiedotteet ja pyydettiin kommentoimaan neuvonnan toteutumista ja ilmoittamaan neuvonnan tarpeista kunnassa, jos sellaisia oli.

Kevättalvella 2016 käytiin kuntien kanssa uudet keskustelut neuvonnan tarpeista ja kohdentamisesta. Loppuvuonna 2014 alkanut prosessi jätevesilainsäädännön muuttamiseksi johti tilanteeseen, jossa neuvonnan kysyntä kiinteistönomistajien tilauksesta väheni merkittävästi. Tämä tarkoitti, että kiinteistöillä annettu neuvonta oli yhä enemmän tarjotun neuvonnan varassa kuntien viranomaisten osoittamilla alueilla. Muutamat kunnat olivat aktiivisia ja hyödynsivät hyvin mahdollisuuden neuvontaan. Lainsäädännön tilanteen epävarmuus kuitenkin heijastui monien kuntien viranomaisten suhtautumisessa neuvonnan toteuttamiseen. Tilanne huonontui entisestään vuonna 2016, jolloin useissa kunnissa viranomaisten osoittamat neuvonta-alueet vähenivät vuoden 2015 tasosta, eikä muunlaisellekaan neuvonnalle ollut kysyntää. Näissä kunnissa nähtiin parhaimmaksi jäädä odottelemaan mahdollisia lainsäädäntöön tulevia muutoksia.

1.5 Muut yhteistyötahot

Kuntien lisäksi hankkeella oli myös muita yhteistyötahoja. ELY-keskus valvoi hankkeen toimintaa ja neuvontatoimien kohdentamisesta käytiin keskusteluja myös heidän kanssaan. Suomen ympäristökeskuksen sekä muiden neuvontahankkeiden kanssa mm. hajavesiraati verkkofoorumin (HARA-foorumi) välityksellä selviteltiin hankalia tulkintakysymyksiä sekä jaettiin kokemuksia neuvonnan toteuttamisesta.

Hanke teki yhteistyötä muiden JAMK:n Biotalousinstituutin hallinnoimien maaseudulle kohdistuvien hankkeiden kanssa. Hankkeet lähettivät jätevesineuvontahankkeen tiedotteita ja mainoksia omille asiakkailleen ja sidosryhmilleen. Tietoa hankkeen toiminnasta jaettiin oman organisaation lisäksi myös muille maaseudun toimijoille ja hankkeille, esim. Keski-Suomen kylät ry:lle ja alueen vesiosuuskunnille.

2 Hankkeen jätevesineuvojat ja muut työntekijät

Hankkeen neuvontatoimien toteuttamiseen osallistui yhteensä viisi työntekijää. Projektipäällikkönä toimi Nina Pimiä (projekti-insinöörinä 2016) ja projekti-insinöörinä Tuija Manerus (projektipäällikkönä 2016). Molempien työpanosta kohdistui hankkeelle koko hankkeen ajan. Jätevesineuvojina kesäaikoina työskentelivät Tiina Toivonen (2015), Samuli Lahtela (2015 ja 2016) ja Mirja Hurskainen (2016).

Hankkeelle töitä teki myös projektisihteeri Jaana Sironen (talouden hallinta, kirjanpito, maksatus).

2.1 Toimialueet, tehtävät ja työajan käyttö

Neuvojien toimialueet vuonna 2015 jaettiin maantieteellisesti siten, että Tuija Manerus vastasi eteläisen Keski-Suomen neuvonnasta. Nina Pimiä, Tiina Toivonen ja Samuli Lahtela hoitivat pohjoisen Keski-Suomen aluetta. Alueiden rajapinnoilla neuvonnasta vastattiin yhteisesti niin, että kaikki tehtävät voitiin hoitaa järkevällä tavalla. Kaikki hoitivat sekä yleis- että kiinteistökohtaista neuvontaa.

Toimialueet vuodelle 2016 jaettiin pääpiirteissään samalla tavalla. Tuija Manerus vastasi ensisijaisesti eteläisen Keski-Suomen neuvonnasta. Hän teki sekä yleis- että kiinteistökohtaista neuvontaa ja lisäksi hän vastasi yhteydenpidosta kuntiin sekä neuvojien perehdytyksestä. Hän myös huolehti tarvittavista raportoinneista. Jätevesineuvojat Mirja Hurskainen ja Samuli Lahtela vastasivat

Keski-Suomen muiden kuntien neuvonnasta ja tekivät yleis- että kiinteistökohtaista neuvontaa. Nina Pimiä teki puhelinneuvontaa, ylläpiti nettisivuja ja valmisti useita raportteja.

Hankkeen hallinnoinnista ja töiden koordinoinnista vastasi projektipäällikkö Nina Pimiä 31.12.2015 saakka ja tämän jälkeen projektipäällikkönä toiminut Tuija Manerus.

2.2 Neuvojen taustat ja koulutus

Nina Pimiä on koulutukseltaan ympäristötekniikan insinööri (AMK) ja ammattilainien opettaja. Työkokemusta jätevesineuvonnasta ja haja-asutusalueiden vesihuollon kehittämisestä hänellä on yli kymmenen vuotta. Hän on toiminut haja-asutuksen jätevesienkäsittelyn opettajana ja kouluttajana eri laajuisissa opintokokonaisuuksissa. Sivutoimisesti hän on tehnyt myös jätevesisuunnittelua.

Tuija Manerus on prosessitekniikan insinööri ja laborantti, joka on erikoistunut haja-asutuksen jätevesien käsittelyyn JAMK:n järjestämissä erikoistumisopinnoissa. Tuija on toiminut myös aiemmin jätevesineuvojana ja kouluttajana sekä jätevesisuunnittelijana.

Tiina Toivonen on agrologi (ylempi AMK), Samuli Lahtela on agrologi (AMK) ja Mirja Hurskainen rakennusinsinööri.

Kaikkien neuvontatyötä tehneiden perehdytys neuvontaan suoritettiin SYKE:n laatiman jätevesineuvojen koulutusohjelman mukaisesti. Neuvojille suunnattuun teoriakoulutukseen SYKE:ssa osallistuttiin joko paikan päällä tai etäyhteyden kautta keväällä 2015 ja 2016. Koulutuksen lisäksi neuvojat perehtyivät koulutusohjelmassa mainittuihin aineistoihin omatoimisesti sekä ohjatusti yhdessä projekti-insinöörin tai – päällikön kanssa.

Kiinteistökäyntien toteuttamiseen opastettiin neuvoja yhteisillä neuvontakäynneillä parin päivän ajan. Neuvojan käytyä ensimmäisillä itsenäisillä kiinteistökäynneillä, käytiin tuloksia ja kokemuksia läpi projekti-insinöörin tai – päällikön kanssa. Lisäksi neuvojilla oli aina mahdollisuus konsultoida projektipäällikköä tai projekti-insinööriä vaikeilta tuntuneiden kohteiden osalta. Etukäteen haastavilta vaikuttaneille kohteille mietittiin ratkaisuvaihtoehtoja jo ennen käyntiä ja vaikeimmille kohteille neuvonnan suorittivat projekti-insinööri tai –päällikkö. Vaikeita neuvontakohteita tai muuten erikoisia tapauksia käsiteltiin myös yhteisissä hankepalaverissa.

3 Tiedotus ja markkinointi

Jätevesineuvonnasta ja sen etenemisestä tiedotettiin kuntia puhelimitse ja sähköpostitse säännöllisesti neuvontahankkeen aikana. Kuntiin lähetettiin valmis jätevesineuvonnasta kertova mainos, jonka sai laittaa kunnan nettisivuille tai tulostettuna ilmoitustaululle tai vaikka jakaa asukkaille. Muutamien kuntien kotisivuilla oli linkki jätevesineuvonnan nettisivuille ja/tai jätevesineuvojan yhteystiedot. Joissakin kunnissa jaettiin kuntatiedote asukkaille ja/tai loma-asukkaille, jossa oli tietoa jätevesineuvonnasta. Kiinteistökohtaisesta neuvonnasta sekä neuvojien mahdollisuudesta osallistua tapahtumiin lähetettiin lisäksi sähköpostitiedotteita kyläyhdistysten, vesiosuuskuntien ja muiden hankkeiden toimijoille.

Jyväskylän ja Hankasalmen kansalaisopistojen jätevesi-infoista ja -tilaisuuksista tiedotettiin kansalaisopistojen opinto-ohjelmajulkaisuissa ja internetsivuilla. Jyväskylän rakennusmessujen tietoiskuista tiedotettiin messujen ohjelmamainoksessa Keskisuomalaisessa (vähintään 4 kpl) ja Suurjyväskylän lehdessä (1 kpl) sekä messujen internetsivuilla.

Lisäksi tilaisuuksista ja klinikoista tiedotettiin maakuntalehti Keskisuomalaisen menot-palstalla (6 kpl). Jätevesiklinikoista tiedotettiin Kuhmoinen palvelee – tiedotuslehdessä ja lehti-ilmoituksella Saarijärven Sampolehdessä. Hanke-esitteitä jaettiin erilaisissa tapahtumissa.

Tilaisuuksista tiedotettiin myös hankkeen nettisivuilla www.jamk.fi/jatevesi. Muita satunnaisia tiedotuskanavia käytettiin aina tilanteen salliessa.

Yksi hankkeen tavoitteista oli kirjoittaa jätevesiaiheisia artikkeleita maakunnan lehtiin. Juttuvinkkejä tarjottiin maakunnan paikallislehtien toimituksiin, mutta jätevesiaiheisten artikkelien kirjoittamiseen tartuttiin harvoin. Hankkeen aikana paikallislehdet julkaisivat 9 jätevesistä ja/tai jätevesineuvonnasta kertovaa artikkelia, jotka yhtä lukuun ottamatta olivat lehden toimittajan kirjoittamia. Artikkelit julkaistiin Kuhmoisten sanomissa, Saarijärven Sampo-lehdessä (2 kpl), Paikallisuutisissa, Saarijärveläisessä, Sisä-Suomen lehdessä, Viispiikkisen kesälehdessä, Muuramelaisessa ja Petäjavesilehdessä.

Hanke teetti myös esitekortin, jota jaettiin tilaisuuksissa ja tapahtumissa. Kortti jätettiin myös niille alueellisen neuvonnan kiinteistöille, joilta ei tavoitettu ketään neuvontakäynnille ehdotettuna aikana. Kortissa oli lyhyt esittely neuvonnasta ja hankehenkilöstön yhteystiedot.

4 Yleisneuvonta

Yleisneuvontaa hankkeesta oli saatavilla jatkuvasti, myös talviaikaan. Yleisneuvontaa toteutettiin pitämällä yllä hankkeen nettisivuja, järjestämällä tilaisuuksia ja osallistamalla muiden järjestämiin tilaisuuksiin sekä erilaisiin tapahtumiin. Tarjolla oli neuvontaa myös puhelimitse ja sähköpostitse.

4.1 Puhelin- ja sähköpostineuvonta

Puhelin- ja sähköpostineuvontaa annettiin hankkeen aikana 229 henkilölle. Puhelinneuvontaan sisältyi tarjotun kiinteistökohtaisen neuvontakäynnin perutaneita, joiden kanssa käytiin läpi kiinteistön jätevesien käsittelyn tilanne ja annettiin neuvoja tarvittaessa. Puhelin- ja sähköpostineuvonnan määrä saattaa olla jonkin verran suurempi, koska kaikkia puheluita ei välttämättä muisteta kirjata. Mikäli neuvot eivät pystyneet vastamaan puheluun sen tullessa, soitettiin myöhemmin takaisin asiakkaille.

Varsinaista puhelinpäivystystä iltaisin tai viikonloppuisin ei järjestetty. Muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta jätevesineuvontaan oli mahdollisuus saada yhteys puhelimitse kaikkina arkipäivinä koko hankkeen ajan. Käytännössä neuvot vastailivat työpuhelimiin ajoittain myös iltaisin ja viikonloppuisin, mikäli olivat tuolloin työssä.

Sähköposteihin pyrittiin vastaamaan muutaman päivän sisällä kysymysten saapumisesta. Usein yksi vastaus ei riittänyt ja kirjeenvaihtoa käytiin muutamien viestien avulla. Syynä tähän oli se, että asiakkaat eivät olleet kuvanneet tilannetta riittäväällä tarkkuudella ensimmäisessä viestissään. Joissakin tapauksissa keskustelujen jälkeen päädyttiin tekemään kiinteistökäynti, koska kiinteistön jätevesien käsittelyn tilanne ei ollut ratkaistavissa pelkästään asiakkaan antamien tietojen perusteella.

4.2 Neuvontapisteet tapahtumissa

Hanke osallistui erilaisiin tapahtumiin järjestämällä niihin jätevesineuvontapisteen ja neuvojan paikalle. Näissä tapahtumissa ei pidetty erillisiä luentoja tai muita laajaa kuulijakuntaa tavoittavia puheita. Jätevesineuvojat olivat neuvontapisteillä vastailemassa asiakkaiden kysymyksiin ja jakamalla neuvontamateriaalia.

Neuvontapiste oli yhteensä kolmessa eri tapahtumassa. Vuonna 2015 neuvontapiste oli Petäjäveden takomarkkinoilla ja Multiaista satoa-tapahtumassa Multialla. Vuonna 2016 neuvontapiste oli Hyvän tuulen kauppapäivillä Jämssä.

4.3 Yleisötilaisuudet

Hanke toteutti yhteensä 12 muiden järjestämää jätevesi-iltaa tai vastaavaa neuvontatilaisuutta. Kansalaisopistojen järjestäminä tilaisuuksia oli 8 kpl ja ne pidettiin Hankasalmella, Konnevedellä, Luhangassa, Muuramessa ja Uraisilla. Useissa kunnissa pidettiin kaksi erisisältöistä tilaisuutta. Yleistason jätevesiluennon aikana käytiin läpi lainsäädännön vaatimukset, jätevesien käsittelyn vaihtoehdot, järjestelmien kunnostuksen vaiheet suunnittelusta lupien hakemisen kautta rakentamiseen ja käyttöön. Toisen luennon aikana keskityttiin vapaa-ajan kiinteistöjen jätevesien käsittelyyn ja tutustuttiin erityyppisiin kivi- ja betonikäymälöihin.

Jätevesi-info pidettiin myös Jyväskylässä Lions Club järjestön kutsumana ja kolme tietoisuutta Jyväskylän rakennusmessuilla.

Tilaisuuksien yhteydessä, yleensä lopuksi, oli mahdollisuus saada myös yksilöllisempää neuvontaa ja vastauksia monimutkaisempiin kysymyksiin kuin luennon aikana. Myös mahdollisuus kiinteistöikäntien tilaamiseen annettiin.

4.4 Yksilöllinen neuvonta

Jätevesiklinikoita järjestettiin Kuhmoisissa ja Saarijärvellä yhteensä 5 kertaa. Klinikoiden kesto aika kerrallaan oli 2 tuntia ja niiden aikana asiakkailla oli mahdollisuus tulla vapaasti kyselemään jätevesiasioista. Neuvontaa jätevesiklinikoilla sai 12 henkilöä. Kaikki klinikoilla käyneet eivät aina tarvinneet yksilöllistä kiinteistökohtaista neuvontaa. Hankalimmissa tapauksissa sovittiin kiinteistöikänti, jotta voitiin taata asiakkaille paras mahdollinen neuvonta. Kaikki edellä mainitut jätevesiklinikat järjestettiin vuoden 2015 aikana ja koska kävijämäärä oli vähäinen, klinikoita ei järjestetty vuonna 2016.

Yksilöllistä neuvontaa annettiin tarpeen mukaan kaikkien yleisötilaisuuksien ja neuvontapisteiden yhteydessä. Kaikissa tilanteissa ei kuitenkaan pystytty antamaan kovin täsmällisiä neuvoja, koska tiedot kiinteistön todellisista olosuhteista jäivät usein vajaiksi. Niiden asiakkaiden kanssa sovittiin kiinteistöikänti, jotka kokivat tarvitsevansa vielä tarkempaa neuvontaan. Osa kysyjistä palasi myöhemmin asiaan puhelinneuvonnan kautta. Tässä kuvattua yksilöllistä neuvontaa annettiin hankkeen aikana yhteensä 55 henkilölle.

5 Kiinteistökohtainen neuvonta

Kiinteistökohtaisia neuvontakäyntejä tehtiin hankkeen aikana yhteensä 423 kpl. Neuvontakäynneistä 347 kpl tehtiin vuoden 2015 aikana ja 76 kpl vuonna 2016. Neuvontakäynneistä suurin osa tehtiin kuntien kanssa sovituille alueille 394 kpl ja kiinteistönomistajien tilaamina 29 kpl. Kiinteistönomistajien tilaamia

käyntejä kaikista neuvontakäynneistä oli vain 7 %, kun se edellisen neuvontahankkeen aikana oli 25 %.

Alueellisesti kohdennettuja käyntejä tehtiin yhteensä 18 eri alueella. Alueet sijoittuivat Hankasalmen, Jyväskylän, Kannonkosken, Keuruun, Kyyjärven, Petäjäveden, Saarijärven, Uuraisten, Viitasaaren ja Äänekosken kuntien alueille.

Neuvontakäyntejä tarjottiin 826 kiinteistölle, joista 353 käyntiä peruttiin (43 %). Useissa tapauksissa perumisen syynä oli kiinteistön kuuluminen ns. vähäisten vesien luokkaan, jolloin neuvonta tehtiin tarvittaessa puhelimitse. Syinä oli myös se, että jätevesijärjestelmä oli uusittu tai kiinteistö oli liitetty viemäriverkostoon. Ns. kylmiä käyntejä, joilla asiakas ei ollut perunut tai siirtänyt käyntiaikaa, eikä ollut paikalla neuvojan käydessä oli 79 kpl (10 % tarjotuista neuvontakäynneistä).

Kiinteistökohtaisilla neuvontakäynneillä arvioitiin olemassa olevan jätevesijärjestelmän kunto, käyttökelpoisuus ja jätevesiasetuksen sekä kunnan määräysten vaatimusten täyttyminen. Arvion perusteella annettiin ehdotuksia järjestelmän kunnostamisen vaihtoehtoista kiinteistöjen omistajille. Kaikkia omistajia neuvottiin kulloinkin käytössä olleen järjestelmän oikeaan käyttöön ja huoltoon, esim. sakokaivojen tyhjennysten teettämiseen riittävän usein.

Neuvonnassa käytettiin apuna pääasiassa SYKE:n ja ympäristöministeriön julkaisemia neuvonta- ja tiedotusmateriaaleja. Painettuina niitä oli saatavilla kaikissa tilaisuuksissa ja niitä jätettiin kiinteistöikäntien yhteydessä asiakkaille. Muutamia myös postitettiin puhelinneuvonnan asiakkaille.

Kiinteistökohtaisen tarpeen mukaan asiakkaille jaettiin tietoa myös jätevesijärjestelmien suunnittelijoista, kuivakäymälöistä (Huussi-seuran tuottamat julkaisut), sakokaivolietteiden kalkkistabiloinnista (kalkkistabilointiohje) ja omien talousvesikaivojen ylläpidosta (Hyvä kaivo- ja kaivoveden analyysitulkki – esitteet).

5.1 Toteutustapa

Kiinteistöikäyntejä tehtiin asiakkaiden pyynnöstä ja kuntien kanssa sovituille alueille ns. nuohoojamallin mukaisesti. Alueellisessa neuvonnassa kunnat toimittivat hankkeelle haluamansa alueen kiinteistöjen ja niiden omistajien osoitteet, joiden perusteella hanke suunnitteli neuvonnan toteutuksen ja lähetti omistajille kirjeitse ehdotuksen neuvonta-ajasta. Alueellisessa neuvonnassa käynnit pyrittiin sijoittamaan arkipäiviin 9-16 väliseen aikaan. Mikäli arkipäivät tai ehdotettu kellonaika eivät sopineet, voitiin niitä neuvojan kanssa sopien

muuttaa siten, että neuvontakäynti oli mahdollista saada myös iltaisin ja viikonloppuisin. Aikojen siirtämistä tai perumista varten kirjeessä oli neuvojan yhteystiedot ja kehoitus ottaa tarvittaessa yhteyttä. Kirjeessä oli pyyntö ottaa neuvojaan myös yhteyttä, mikäli kiinteistö kuului ns. vähäisten vesien luokkaan; ei ole varustettu vesikäymälällä, pesukoneilla, suihkulla, lämminvesivaraajalla tai ammeella ja asukas ei toivonut neuvontakäyntiä.

Neuvonta-aikoja oli mahdollista varata kaikkien tilaisuuksien ja tapahtumien yhteydessä sekä puhelimitse ja sähköpostilla. Kiinteistökohtaiset neuvontakäynnit pyrittiin tekemään asiakkaille mahdollisimman hyvin sopivaan aikaan. Neuvontakäynnit järjestettiin yleensä siten, että samalla matkalla käytiin useissa kohteissa. Muutamia käyntejä tehtiin harkinnan mukaan yksittäin.

Kiinteistöllä käytettiin neuvonta-aikaa keskimäärin 53 minuuttia vakituisesti asutulla kiinteistöllä ja 42 minuuttia loma-asunnoilla. Neuvontakäyntiin kulunut aika oli vähimmillään 30 minuuttia ja enimmillään 1,5 tuntia. Kiinteistöllä selvitettiin olemassa olevat jätevesien käsittelyjärjestelmät ja niiden kunto. Kunnan arvioinnin yhteydessä avattiin saostus- ja umpisäiliöiden kannet, mikäli ne kohtuullisella vaivalla saatiin auki. Säiliöiden kuntoa arvioitiin ensivaiheessa silmämääräisten havaintojen avulla. Betonisten säiliöiden rapautumista kokeiltiin myös mittakepillä, raapaisemalla säiliöiden sisäpintaa kepin päässä olevalla piikillä.

Niissä tapauksissa, joissa säiliöt näyttivät päällisin puolin hyväkuntoisilta ja joiden ikä oli alle 20 vuotta, mitattiin myös säiliöiden tilavuus. Tilavuuden mittauksen yhteydessä selvisi samalla myös tiiviin pohja olemassaolo tai sen puuttuminen. Tilavuuden mittaukset tehtiin, koska säiliöiden tilavuus on olennainen osa niiden käyttökelpoisuuden arviointia. Kokemustemme mukaan asiakkaat eivät useinkaan osaa sanoa säiliöiden tilavuutta luotettavasti. Toisaalta riittävä tilavuus ei yksin tee säiliöstä käyttökelpoista, jos siitä puuttuu esim. pohja, joten oli hyvä selvittää myös pohjan olemassaolo.

Neuvojat tutkivat myös jätevesien/ puhdistettujen jätevesien purkupaikan sijainnin ja olosuhteet. Usein asukkaat eivät pystyneet tarkkaan osoittamaan purkupaikkaa, tai eivät tiedäneet sen sijaintia lainkaan. Monessa tapauksessa kiinteistön omistajat osasivat kertoa, että putki menee ojaan, mutta sitä ei tosiasiassa löytynyt. Alun perin purku on siis tehty suoraan ojaan, mutta ajan saatossa putken pää on jäänyt maan alle.

5.2 Kiinteistöjen jätevesijärjestelmien taso

Aikaisempien jätevesineuvontahankkeiden tulosten mukaisesti jätevesijärjestelmien taso oli huonompi vakituisesti asutuilla kiinteistöillä kuin loma-asunnoilla. Loma-asunnoista uusimistarpeessa olevat järjestelmät sijaitsivat yleensä kiinteistöillä, jotka aikaisemmin ovat olleet vakituisesti asuttuja, mutta jääneet loma-asunnoiksi. Jätevesiselvitykset löytyivät 92 kiinteistöltä eli 22 %:lta kiinteistöistä. Näistä 47 kpl oli vakituisesti asuttuja ja 45 kpl vapaa-ajan asuntoja.

Vakituisesti asutut kiinteistöt olivat kolmea poikkeusta lukuun ottamatta tavanomaisesti varusteltuja painevedellisiä kiinteistöjä. Kaikki jätevedet käsiteltiin samassa järjestelmässä 84 % vakituisesti asutuista kiinteistöistä ja loput 16 % erilliskäsittelyssä, joko WC- ja pesuvesien erilliskäsittelyssä tai käymälätyypinä oli kuivakäymälä. Loma-asunnoista kaikki jätevedet käsiteltiin samassa järjestelmässä 20 % loma-asunnoista.

Taulukko 2. Yhteenveto kiinteistöikäynteistä: kaikkien jätevesien käsittely yhdessä

1) Järjestelmä, jossa kaikki jätevedet käsitellään yhdessä (sis. vesi-wc)		Vakituinen asutus		Vapaa-ajan asutus	
		Kpl	%	Kpl	%
	Saostussäiliö (1, 2 tai 3-osastoinen), joiden jälkeen ei muuta käsittelyä	26	14	11	28
	Muu (järjestelmä joka ei ole riittävä)	133	72	13	32
	Järjestelmä riittämätön - yhteensä	159	86	24	60
	Vanha maaperäkäsittely	2	1	1	3
	Muu (pieniä toimia vaativa tai vanheneva ratkaisu)	4	2	10	25
	Pieniä toimia vaativa tai vanheneva ratkaisu – yht.	6	3	11	28
	Toimiva ja riittävä maaperäkäsittely	13	7	4	10
	Toimiva ja riittävä laitepuhdistamo	6	3	1	3
	Kaikki jätevedet umpisäiliöön	1	<1	0	0
	Muu (järjestelmä kunnossa)	0	0	0	0
	Järjestelmä kunnossa - yhteensä	20	11	5	13
	Neuvottuja kiinteistöjä	185		40	
	Ikävapautetut kiinteistöt	25	14		
	Yhteensä	185		40	

Taulukoissa 2 ja 3 ikävapautuksen piirissä olevien kiinteistöjen jätevesijärjestelmät on sisällytetty järjestelmien kuntoarvioihin ja neuvottujen kiinteistöjen määrään. Niitä ei siten lasketa uudelleen yhteen kiinteistömäärän kanssa.

Tämä johtuu siitä, että neuvojat arvioivat olemassa olevat jätevesien käsittelyjärjestelmät ja niiden kunnan kaikissa tapauksissa. Omistaja sai aina arvion järjestelmän kunnosta, jotta asiaa ei tarvitse arvailla esim. omistajan vaihtumisen yhteydessä.

Taulukko 3. Yhteenveto kiinteistöikäynteistä: wc-vesien käsittely erillään tai kuivakäymälä

2) Järjestelmä, jossa wc-vedet ja muut jätevedet käsitellään erikseen tai wc-vesiä ei ole	Vakituinen asutus		Vapaa-ajan asutus	
	Kpl	%	Kpl	%
Järjestelmä riittämätön - yhteensä	20	56	25	15
Pieniä toimia vaativa tai vanheneva ratkaisu – yht.	11	31	28	17
Umpisäiliö + toimiva ja riittävä maaperäkäsittely	1	3	5	3
Umpisäiliö + toimiva ja riittävä laitepuhdistamo (harmaavesisuodatin)	0	0	0	0
Umpisäiliö + muu riittävä käsittely	0	0	0	0
Kuivakäymä + toimiva ja riittävä maaperäkäsittely	1	3	1	<1
Kuivakäymä + toimiva ja riittävä laitepuhdistamo (harmaavesisuodatin)	0	0	4	2
Kuivakäymälä + muu riittävä käsittely	0	0	1	<1
Muu (järjestelmä kunnossa)	0	0	2	1
Järjestelmä kunnossa - yhteensä	2	6	13	8
Jäteveden määrä vähäinen - yhteensä	3	8	96	59
Neuvottuja kiinteistöjä	36		162	
Ikävapautetut kiinteistöt	3	8		
Yhteensä	36		162	

5.3 Kiinteistöjen käyttö

Hankkeen aikana tehdyistä kiinteistökohtaisista neuvontakäynneistä 221 kappaletta kohdistui vakituisesti asutuille kiinteistöille ja 202 kappaletta loma-asunnoille. Loma-asuntojen määrä oli 48 % neuvotuista kiinteistöistä (edellisessä neuvontahankkeessa 31 %). Loma-asuntojen osuuden lisääntyminen johtui alueellisen neuvonnan kohdistamisesta pääasiallisesti ranta-alueille. Monilla kohteilla oli myös erillinen ranta- tai pihasauna, jonka jätevesien käsittely arvioitiin samalla, näitä saunarakennuksia ei kuitenkaan kirjattu erillisiksi kiinteistöiksi tilastoihin.

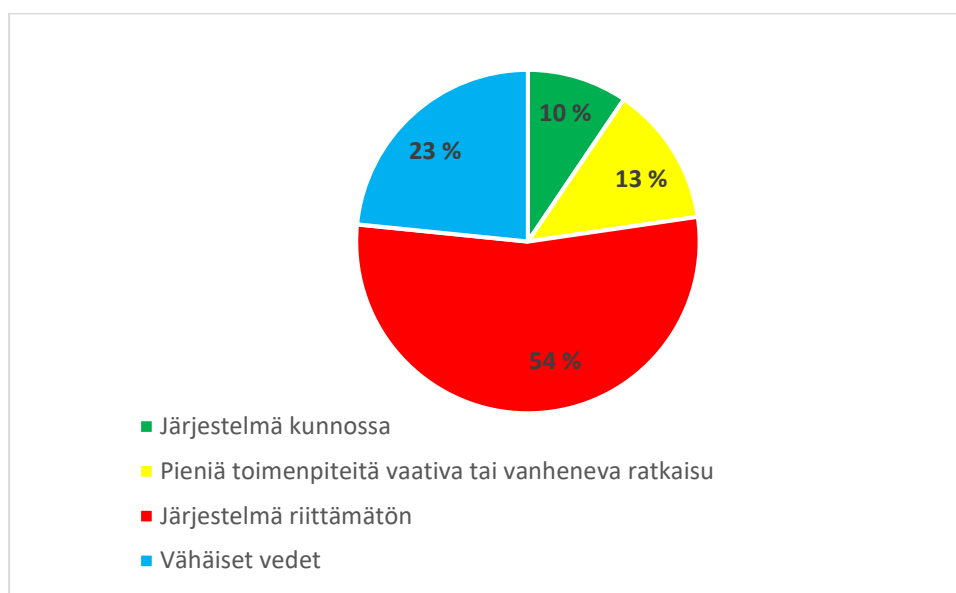
Ikävapautuksen piirissä oli yhteensä 28 kiinteistöä, eli 7 % kaikista tehdyistä kiinteistöikäynteistä. Ikävapautuksen piirissä olevilla kiinteistöilläkin arvioitiin

kunnostustarpeet ja annettiin ehdotukset kunnostusvaihtoehdoista. Osa ikävapautuksen piirissä olevista halusi kunnostaa järjestelmän perillisiä varten tai kiinteistön myyntiä ajatellen. Mikäli kunnostuksia ei tehdä, jää kiinteistölle neuvojan käynnistä kuitenkin ohjeet tulevaisuutta varten siitä, mitä järjestelmälle tulisi ja voisi jatkossa tehdä.

Asukasmäärä vakituisesti asutuilla kiinteistöillä vaihteli yhdestä henkilöstä 11 henkilöön ja keskimäärin asukkaita oli 2. Loma-asuntojen käyttäjämäärien keskiarvo oli myös 2, mutta yksittäisten loma-asuntojen käyttäjämäärät saattoivat vaihdella hyvinkin paljon tilanteen mukaan.

5.4 Yhteenveto käynneillä annetuista arvioista

Kaikilla neuvontakäyntien kohteena olleilla kiinteistöillä arvioitiin jätevesien käsittelyjärjestelmän kunto ja käyttökelpoisuus kohteessa, suhteessa lainsäädännön ja kunnan määräysten vaatimuksiin. Ikävapautettujen kiinteistöjen jätevesien käsittelyjärjestelmien kuntoarviot sisältyvät alla oleviin kaavioihin.

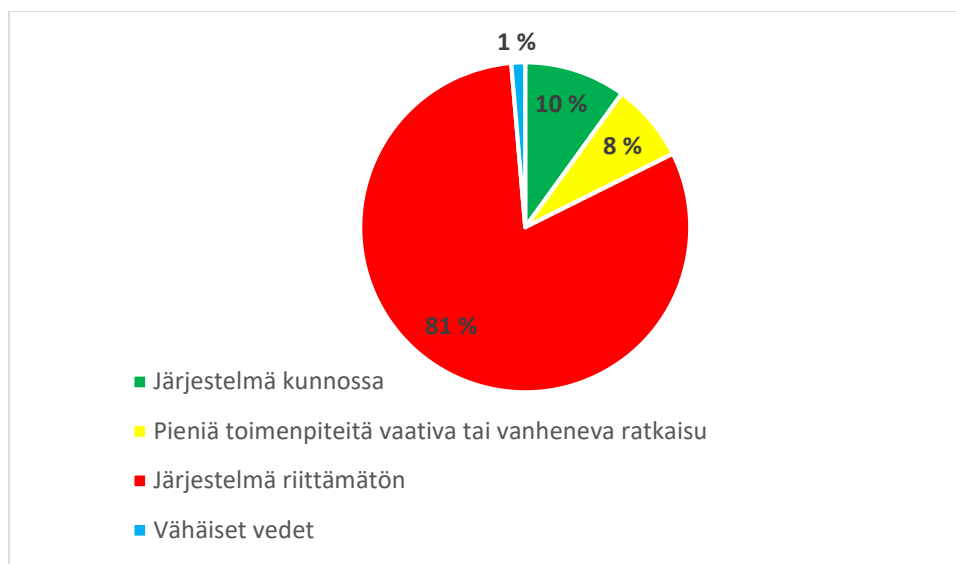
Kuvio 1. Järjestelmien kuntoarviot kaikilla neuvontakäyntien kohteilla, n=423

Kaikista neuvotuista kiinteistöistä vain 10 %:lla oli kaikki vaatimukset täyttävä ja toimiva jätevesien käsittelyjärjestelmä (kuvio 1). Vähäisten vesien luokkaan kuului 23 % neuvotuista kiinteistöistä. Yhteensä siis 33 %:lla neuvotuista kohteista ei ollut akuuttia tarvetta kunnostaa nykyistä järjestelmäänsä. Luku on samaa suuruusluokkaa kuin edellisessä neuvontahankkeessa, 30 %.

Merkittäviä ja pikaisesti tehtäviä kunnostustoimia tarvitaan 54 %:lla neuvotuista kiinteistöistä. Merkittävien kunnostustoimien tarve oli lähes yhtenevä edellisen hankkeen tuloksien kanssa, 57 %. Pienillä kunnostuksilla tai tehostetulla käyttötarkkailulla selviää 13 % neuvotuista kiinteistöistä.

5.4.1 Arviot vakituisesti asutuilla kiinteistöillä

Vakituisesti asuttujen kiinteistöjen jätevesien käsittelyn tila on aikaisempien neuvontahankkeissa saatujen tulosten mukainen. Suurimmalla osalla neuvotuista vakituisesti asutuista kiinteistöistä järjestelmät vaativat merkittäviä kunnostustoimia tai uudelleen rakentamista. Arvioiden mukaan 81 %:lla kiinteistöistä jätevesijärjestelmä ei täytä nykyisiä vaatimuksia (kuvio 2). Pienemmällä korjauksilla selviää 8 % neuvotuista kiinteistöistä. Asiat ovat kunnossa nykyisillä järjestelmillä yhteensä 11 %:lla (vähäiset vedet ja järjestelmä kunnossa).

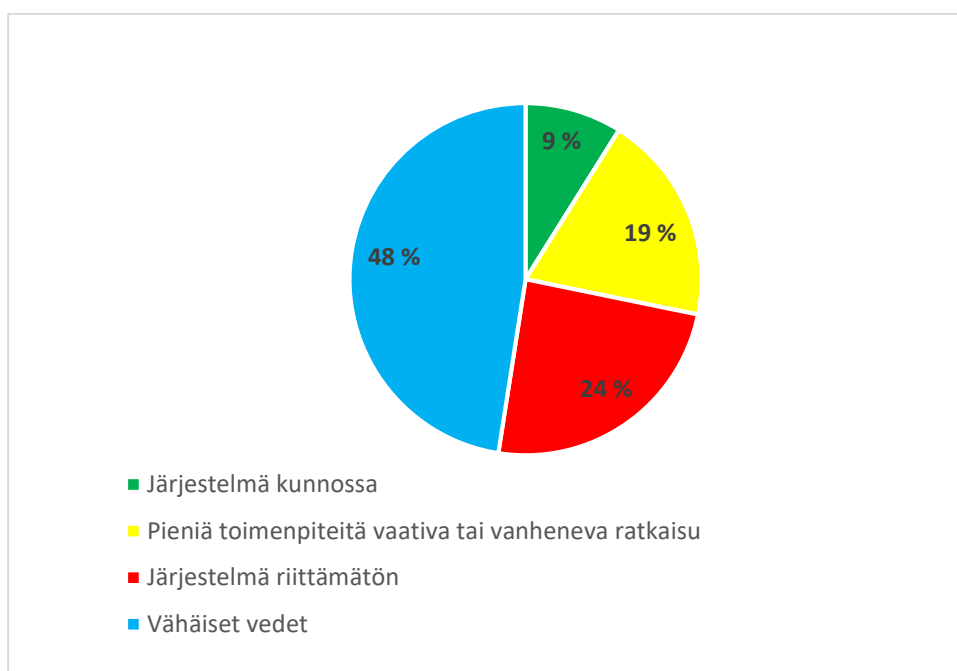
Kuvio 2. Järjestelmien kuntoarviot vakituisilla asunnoilla, n=221

5.4.2 Arviot vapaa-ajan asunnoilla

Neuvontakäyntien kohteena olleilla vapaa-ajan asunnoilla vedenkäytön kannalta merkittävä varustelutaso oli yleisesti melko matala. Lähes puolet (48 %) neuvotuista kiinteistöistä kuului vähäisten vesien luokkaan, jolloin niiden talousvesi kannetaan tai johdetaan kesävesiletkulla, käymälätyyppinä on kuiva-käymälä ja niitä ei ole varustettu pesukoneilla, suihkulla, lämminvesivaraajalla tai ammeella. Alueellisen neuvonnan vapaa-ajan asunnoista vähäisten vesien kiinteistöjä on kuitenkin tilastoitua enemmän, koska kiinteistöjen omistajille

lähetetyssä kirjeessä heitä pyydettiin ottamaan yhteyttä neuvojaan, jolloin yhteydenotto johti usein neuvontakäynnin peruuntumiseen ja mahdollinen neuvonta pystyttiin hoitamaan puhelimitse.

Vapaa-ajan asunnoista 9 %:lla oli riittävä ja toimintakuntoinen jätevesien käsittelyjärjestelmä. Pienillä kunnostuksilla selviää neuvojien arvioiden mukaan 19 % neuvotuista kohteista. Vapaa-ajan asunnoista 24 % järjestelmä vaatii kunnostusta tai uusimista. Näistä kohteista lähes kaikilla oli käytössä vesikäymälä ja useat niistä ovat aiemmin toimineet vakituisina asuntoina. Pelkästään loma-asunnoiksi rakennetut ja samalla vesikalustukseltaan runsaasti varustellut kiinteistöt olivat selvänä vähemmistönä.

Kuvio 3. Järjestelmien kuntoarviot vapaa-ajan asunnoilla, n=202

5.5 Yhteenveto käynneillä annetuista toimenpide-ehdotuksista

Kiinteistökäynneillä annettiin jätevesijärjestelmien kuntoarvioiden lisäksi ehdotuksia kunnostusvaihtoehdoista sekä neuvottiin järjestelmien oikeaa ylläpitoa. Useimmille kiinteistöille oli arvioiden mukaan käytettävissä useita eri vaihtoehtoja, joten raportteihin kirjattuja ehdotuksia on kappalemääräisesti enemmän kuin neuvottuja kiinteistöjä. Taulukoissa 4 ja 5 on esitetty kiinteistöille ehdotetut kunnostusvaihtoehdot.

Neuvojen tekemien toimenpide-ehdotusten perusteella kunnostustarpeita löytyi useimmin saostussäiliöistä (korjaus, tilavuuden lisäys). Jätevesien käsittelyjärjestelmän parantamiseksi sopivista ratkaisuista yleisemmin ehdotettiin maapuhdistamoja, jonka tyyppin suunnittelija valitsi. Saostussäiliöiden kunnostamista ja maapuhdistamoja ehdotettiin myös pelkille pesuvesille, kun WC-vesille ehdotettiin umpisäiliötä tai käymälätyypiksi kuivakäymälää. Laitepuhdistamoja ehdotettiin saman verran kuin maapuhdistamoja. Maapuhdistamoista maasuodattamon rakentamista ehdotettiin enemmän kuin imeytyskentän rakentamista, koska usein asukas ilmoitti maaperän laadun olevan savipitoista tai hienoainespitoista silttiä.

Jonkin verran ehdotettiin umpisäiliön asentamista WC-vesille. Vesikäymälän korvaamista kuivakäymälällä tarjottiin vaihtoehdoksi erityisesti niillä kiinteistöillä, joilla nykyinen jätevesien käsittely soveltuisi sellaisenaan pelkkien harmaiden vesien käsittelyyn. Usein umpisäiliöistä puuttui täyttymishälytin, joten sen lisääminen on myös yksi usein ehdotettu toimenpide.

Taulukko 4. Toimenpide-ehdotukset vakituisesti asutuilla kiinteistöillä

Toimenpide-ehdotukset: vakituiset asunnot	Kpl
wc:n vaihto kuivakäymäläksi tai kuivakäymälä lisäksi	11
wc:n uusinta vähävetiseksi huuhtelukäymäläksi	0
saostussäiliöiden kunnostus tai uusiminen	81
saostussäiliöiden lisäys (esim. osasto lisää)	112
umpisäiliö	28
hälyttimen lisäys umpisäiliöön	28
maapuhdistamo, jonka tyyppin suunnittelija valitsee	90
imeytyskentän rakentaminen	49
maasuodattamon rakentaminen	79
fosforinpoiston lisääminen	6
harmaavesisuodatin	5
laitepuhdistamo	90
yhteisratkaisu naapureiden kanssa?	0
muu, mikä?	4

Taulukon 4 alimmalle riville sisältyvät kaikki muut ehdotukset, joita ei ole voinut sisällyttää erikseen mainittuihin kohtiin. Kaikki neljä ehdotusta oli liittymisen lähellä sijaitsevaan viemäriverkostoon.

Vapaa-ajanasunnoille ja mökeille annetut toimenpide-ehdotukset on esitetty taulukossa 5. Tässä vaiheessa on muistettava, että suurin osa neuvotuista mökeistä kuului vähäisten vesien luokkaan, joilla jätevesien käsittely oli jo riittävän hyvin hoidettu. Näilläkin kohteilla annettiin joitakin ohjeita esim. käymäläjätteiden asianmukaiseen käsittelyyn tai imeytyskaivojen huoltoon. Ohjeita ei

kuitenkaan merkitty tähän taulukkoon, koska kyse on enemmän oikeasta käytöstä kuin kunnostustoimista.

Useimmin ehdotettu toimenpide oli täyttymishälyttimen lisäys umpisäiliöön. Saostussäiliöiden kunnostus ja/tai lisäys oli myös yleinen toimenpide-ehdotus, jonka rinnalla ehdotettiin usein maapuhdistamon rakentamista. Maapuhdistamoissa ehdotettiin lähes yhtä paljon maasuodattamoa kuin imeytyskentän rakentamista. Saostussäiliöiden kunnostamista ja maapuhdistamon rakentamista ehdotettiin myös pelkille pesuvesille, kun WC-vesille ehdotettiin umpisäiliötä tai käymälätyypiksi kuivakäymälää. Myös harmaavesisuodattimien hankkimista ehdotettiin jonkin verran. Muutamilla kiinteistöillä ehdotettiin wc:n korvaamista kuivakäymälällä. Muu, mikä? –kohta pitää sisällään mm. kehotuksia liittyä viemäriverkostoon, muuttamaan saostussäiliö umpisäiliöksi tukkimalla ylivuotoputki tai säiliön kannen vaihtamisen.

Taulukko 5. Toimenpide-ehdotukset vapaa-ajan asunnoilla ja mökeillä

Toimenpide-ehdotukset: vapaa-ajan asunnot	Kpl
wc:n vaihto kuivakäymäläksi tai kuivakäymälä lisäksi	7
wc:n uusinta vähävetiseksi huuhtelukäymäläksi	0
saostussäiliöiden kunnostus tai uusiminen	22
saostussäiliöiden lisäys (esim. osasto lisää)	25
umpisäiliö	17
hälyttimen lisäys umpisäiliöön	39
maapuhdistamo, jonka tyyppin suunnittelija valitsee	28
imeytyskentän rakentaminen	16
maasuodattamon rakentaminen	19
fosforinpoiston lisääminen	1
harmaavesisuodatin	19
laitepuhdistamo	14
yhteisratkaisu naapureiden kanssa?	0
muu, mikä?	7

6 Palaute ja neuvonnan vaikuttavuus

Hankkeessa toteutettiin neuvonnan vaikuttavuuskysely SYKE:n laatimaa kysymyspohjaa käyttäen helmi-maaliskuussa 2016. Vaikuttavuuskysely kohdistettiin kiinteistöille, joille kiinteistökohtainen neuvontakäynti oli tehty vuonna 2014 ja joilla oli neuvojan arvion mukaan merkittävää jätevesijärjestelmän kunnostustarvetta. Kysely tehtiin puhelinhaastatteluasiakkaille, jotka olivat antaneet puhelinnumerosa hankkeelle neuvonnan yhteydessä ja asiakkaista tavoitettiin 139 henkilöä. Selvityksestä laadittiin yksityiskohtainen raportti, joka on tämän raportin liitteenä 2.

Neuvonnan vaikuttavuuskyselyn tulosten mukaan noin kolmasosa alueellisen neuvonnan asiakkaista ja kaksi kolmasosaa tilatun neuvonnan asiakkaista olivat neuvonnan kautta motivoituneita jätevesijärjestelmän kunnostamiseen. Käytännön toimenpiteitä tehneiden määrä oli kuitenkin huomattavasti pienempi ja jätevesijärjestelmän kunnostaneita oli vain noin kymmenesosa haastelluista. Hyvin suuri osa haastelluista oli jäänyt odottelemaan julkisuudessa uutisoituja jätevesilainsäädännön mahdollisia muutoksia, joiden selvittäminen ympäristöministeriössä alkoi syksyllä 2014.

Hanke selvitti neuvonnan vaikuttavuutta myös tarkastelemalla kiinteistökohtaisten jätevesijärjestelmien kunnostuksen lupamääriä Keski-Suomessa 2014-2015. Selvityksen perusteella myönnettyjen lupien määrä putosi vuoden 2015 aikana lähes puoleen vuoden 2014 tasoon verrattuna. Tulosten perusteella suuri osa niistä neuvonnan asiakkaista, joiden jätevesijärjestelmä vaatii kunnostusta, on jäänyt kuitenkin odottamaan vaikuttaako mahdollinen lainsäädännön muutos heidän tilanteeseensa (liite 3).

Neuvontatyötä tehtiin olemassa olevan jätevesilainsäädännön ja kuntien määräysten mukaisesti. Asiakkaita pyrittiin kuitenkin motivoimaan ympäristön- ja vesistönsuojelullisia näkökohtia painottaen, koska koko hankkeen toimintakauden aikana lainsäädännön muutosselvitys oli meneillään.

Kiinteistökäyntien yhteydessä saatiin suullista palautetta neuvonnasta, sen laadusta ja tarpeesta yleensäkin. Kiinteistöillä, joilla neuvoja otettiin vastaan, suhtautuminen neuvontaa oli yleisesti ottaen positiivista. Neuvonnan tilanneet asiakkaat olivat myönteisempiä neuvonnasta kuin tarjotun neuvonnan asiakkaat ja antoivat kiinteistökäynnin yhteydessä positiivisempaa palautetta neuvonnasta. Asiakkaat ymmärsivät, että epäselvä lainsäädännön tilanne ei johtunut neuvojasta. Usein paheksunta kohdistettiin päätäjiin. Osa asiakkaista oli myös helpottuneita, koska kokivat jätevesijärjestelmän kunnostusvelvoitteiden poistuneen. Asiakkaat pitivät erityisen hyvänä hankkeemme linjausta siitä, ettei mitään tietoja luovuteta kuntien viranomaisille, tai muillekaan. Saatua palautteita kirjattiin muistiin ja käsiteltiin hankepalaverissa.

Kunnilta saadun palautteen mukaan neuvontaa pidettiin tarpeellisena ja sen kerrottiin helpottavan viranomaisten työtä. Usein asiakkaat olivat ensin ottaneet yhteyttä viranomaiseen, joka oli pyytänyt asiakasta kääntymään neuvojan puoleen. Kiitosta saatiin asiantuntevasta ja luotettavasta neuvonnasta sekä sen maksuttomuudesta.

7 Tuloksellisuus

Yhteenveto hankkeen laskennallisesta tuloksellisuudesta suhteessa kustannuksiin ja toteutuneisiin toimenpiteisiin sekä Suomen ympäristökeskuksen raportointiohjeen mukainen vertailuluku.

Taulukko 5 Laskennallinen tuloksellisuus

Hankkeen kokonaiskulut = kokonaisbudjetti (ml omarahoitus) 110 106,47 €	Yht.	
Yleisneuvonta (puhelin, yleisötilaisuudet)	476	X, henkilöä
Yksilöllinen neuvonta	55	Y, taloutta
Kiinteistökohtainen neuvonta	423	Z, taloutta

$$\text{Vertailuluku} = \frac{\text{hankkeen kokonaiskulut}}{(x * 0,1) + (y * 0,4) + (z)}$$

Jätevesineuvonta Keski-Suomessa 2015-2016 –hankkeen vertailuluvuksi ylläolevalla kaavalla saatiin 223,5.

8 Arvio hankkeen onnistumisesta

Hankehenkilöstön mielestä hankkeen toteutus oli kokonaisuutena arvioiden onnistunut, vaikka toteutus jäi hieman hankesuunnitelmassa asetetuista tavoitteista. Merkittävin syy tavoitteista jäämiseen oli jätevesilainsäädäntöön tulevat mahdolliset muutokset, joiden selvittäminen alkoi jo syksyllä 2014. Muutosodottelu aiheutti asiakkaiden keskuudessa passivoitumista, josta kertoo vähäinen tilatun neuvonnan määrä. Myös kylmät käynnit lisääntyivät edellisvuodesta. Toisaalta jätevesi-infojen ja tilaisuuksien määrä oli suunniteltua suurempi, samoin kuin puhelin- ja sähköpostineuvonnan määrä.

Pitkäaikainen jätevesineuvonnan toteuttaminen alueella on luonut hankkeelle tunnettavuutta ja hyvän maineen, niin kuntien viranomaisten kuin kiinteistönomistajienkin keskuudessa. Neuvojien puoleen kääntyvät yhtä hyvin asukkaat kuin viranomaisetkin. Ilahduttavaa on ollut myös huomata, että viranomaiset ovat osanneet hyödyntää maksutonta ja puolueetonta neuvontaa pyytämällä asiakkaita ottamaan yhteyttä neuvojaan. Suuri osa viranomaisista ovat myös hyödyntäneet hyvin neuvontamahdollisuutta ja osoittaneet neuvonta-alueita kunnissa.

Asiakkaita on pyritty palvelemaan myös iltaisin, aikaisin aamulla ja viikonloppuisin. Työajoissa joustavan henkilöstön ansiosta se on ollut mahdollista. Asiakkailta ei ole aina mahdollisuutta olla kotona/mökillä arki-päivisin ns. virka-aikaan, mutta neuvonnan tarve on heillä yhtä suuri kuin muillakin.

9 Johtopäätökset

Neuvontahankkeen toteuttamisajankohta oli haasteellinen, koska koko neuvontahankkeen ajan taustalla olivat jätevesilainsäädäntöön suunnitteilla olevat muutokset. Lainsäädännön muutosprosessi on aiheuttanut sekä asukkaiden että viranomaistenkin keskuudessa passivoitumista ja neuvonnan kysyntä on vähentynyt useissa kunnissa huomattavasti. Neuvonnan tarve ei ole kuitenkaan kadonnut, vaan se siirtyy tuleville vuosille. Eteenkin jos ja kun lainsäädäntöön kaavailut muutokset toteutuvat, maksuttomalle ja puolueettomalle neuvonnalle on edelleen tarvetta.

Kun verrataan neuvonnan toteuttamistapaa, alueellisella neuvonnalla tavoitetaan kiinteistöjen omistajia tehokkaimmin ja neuvonta voidaan kohdistaa ympäristönsuojelullisesti tärkeimmille alueille. Edelleen on tärkeää varmistaa myös tilauksiin perustuvan neuvonnan saatavuus myös neuvonta-alueiden ulkopuolella sijaitsevien kiinteistöjen asukkaille.

Myös kuntien viranomaisten suhtautumisessa neuvontaan ja jätevesien käsittelyn parantamiseen on eroja. Erot ovat huomattavissa sekä eri kuntien että saman kunnan eri viranomaisten asenteissa. Neuvontaa helpottivat merkittävästi asiaan positiivisesti suhtautuvat ympäristönsuojelu- ja rakennusvalvontaviranomaiset. Tällöin hankkeen tarvitsemat tiedot ja tuki saatiin helposti, myös asiakkaita ohjattiin kunnista aktiivisesti neuvonnan pariin. Passiivisesti neuvontaan suhtautuneet kuntien viranomaiset eivät juurikaan edistäneet neuvonnan toteutusta alueellaan, toisaalta he eivät neuvontaa estäneetkään.

Neuvonnassa käytetyt toimintamallit toimivat teknisesti ja vastaavat asukkaiden tarpeisiin, mutta mikäli kunnissa ei pidetä yllä samaa vaatimustasoa, kuin neuvonantajien on työssään pidettävä, on lopputulos asukkaalle kannalta ongelmallinen. Näemme, että paras tuki neuvonnan tehostamiseen tulisi kuntien linjausten yhtenäistämällä. Aloitettaisiin vaikka siitä, että jokaisessa kunnassa oikeasti vaadittaisiin pätevän suunnittelijan tekemä jätevesisuunnitelma järjestelmää uudistettaessa.

Neuvontaa voidaan valtakunnan tasolla kehittää järjestämällä valtakunnallista mainontaa ja tiedotusta jätevesien käsittelystä sekä neuvonnan saatavuudesta. Näkyvyyttä neuvonnalle olisi tärkeää saada erityisesti TV- ja radiojuttuina/ mainoksina sekä artikkeleina valtakunnallisissa lehdissä. Tarve kampanjoinnille korostuu jätevesien käsittelyä koskevan lainsäädännön muutosten toteutuessa.

Jätevesineuvonnalla tavoiteltava asennemuutos, joka johtaa aikanaan jätevesijärjestelmien kunnostukseen, on todella hidasta. Neuvonnan uskottavuutta

suuren yleisön silmissä on erityisesti heikentänyt useat lainsäädäntöön jo tehdyt muutokset ja hankeajankohtana suunnitteilla ollut lainsäädännön muutosprosessi. Myös joidenkin kuntien viranomaisten suhtautuminen ei ole tukenut jätevesineuvonnan uskottavuutta. Ilman kattavaa jätevesineuvontaa asenne-muutos olisi kuitenkin paljon nykyistä hitaampaa ja asiakkaat markkinoiden armoilla. Neuvonta varmasti edistää haja-asutuksen jätevesien käsittelyn tason parantamista, mutta sen tulokset realisoituvat hitaasti.

Allekirjoitukset

Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Pasi Raiskinmäki
Yksikönjohtaja

Tuija Manerus
Projektipäällikkö

Liitteet

1. Hankesuunnitelmassa asetettujen tavoitteiden saavuttaminen
2. Neuvonnan vaikuttavuus selvitys vuonna 2014
3. Kiinteistökohtaisten jätevesijärjestelmien kunnostuksen lupamäärät Keski-Suomessa 2014-2015

Hankesuunnitelmassa asetettujen tavoitteiden saavuttaminen hankkeen aikana.

	Hankesuunnitelmassa esitetty tavoite hankeajalle 1.4.2015-31.8.2016	Toteuma hankeaikana
Neuvontatilaisuudet		
Itse järjestetyt jätevesi-infot ja tilaisuudet (kuntien tarpeiden mukaan)		12 kpl
Muut tilaisuudet ja tapahtumat	10 kpl	8 kpl
Tilaisuudet (yleisneuvonta) yhteensä	10 kpl	20 kpl
Osallistujamäärä tilaisuuksissa yhteensä	400 hlö	247 hlö
Yksilöity neuvonta		
Yksilöity jätevesineuvonta tilaisuuksien yhteydessä (sis. klinikat)		55 hlö
Puhelin- ja sähköpostineuvonta	140 kpl/hlö	229 kpl/hlö
Yksilöityneuvonta yhteensä	140 kpl/hlö	284 kpl/hlö
Kiinteistökohtaiset neuvontakäynnit	500 kpl	423 kpl
Yksilöity neuvonta + kiinteistökäynnit yhteensä, neuvotut henkilöt		707 hlö

Kiinteistökohtaisen jätevesineuvonnan vaikuttavuuden selvitys vuonna 2014 neuvotuilla kiinteistöillä

1. Taustaa

Jätevesineuvonnan vaikuttavuusselvityskysely vuoden 2014 aikana neuvotuille kiinteistöille toteutettiin tammi-helmikuussa 2016. Kysely toteutettiin puhelinhaastatteluin ja muutaman kiinteistön osalta sähköpostikyselynä.

Kyselyssä noudatettiin SYKE:n kysymyspohjaa ja vastausvaihtoehtoja (liite 1). Kysely tehtiin niille vakituisten ja vapaa-ajan kiinteistöjen asiakkaille, joiden jätevesijärjestelmä ei neuvon arvioon mukaan täyttänyt vaatimuksia ja joilla oli merkittävää järjestelmän kunnostustarvetta (liikennevaloasteikolla punainen). Kyselyllä haluttiin myös selvittää oliko neuvonnan itse tilanneiden ja alueneuvonnan asiakkaiden tuloksissa eroja. Ikävapautuksen piirissä olevat ja neuvontakäynnin aikana lykkäysanomuksen tekemiseen ohjatut asiakkaat jätettiin kyselyn ulkopuolelle.

2 Selvityksen kattavuus

Vuoden 2014 neuvonnan piirissä oli yhteensä 602 kiinteistöä. Käynneistä 413 kpl tehtiin vakituisesti asutuille kiinteistöille ja 189 kpl vapaa-ajan asunnoille. Käynnejä tehtiin sekä kiinteistön omistajien tilauksesta (191 kpl) että kuntien kanssa rajatuille alueille (411 kpl).

Jätevesijärjestelmä ei täyttänyt vaatimuksia (liikennevaloasteikolla punainen) 368 kiinteistöllä, joista vakituisesti asuttuja kiinteistöjä oli 311 kpl ja vapaa-ajan asuntoja 57 kpl. Ikävapautuksen piiriin kuului 34 kiinteistöä. Kyselyllä tavoitettiin 120 kiinteistöllä vakituisesti asuvaa kiinteistökohtaisen neuvonnan asiakasta. Kysely kattoi 39 % vakituisesti asutuista kiinteistöistä, joissa järjestelmä ei täyttänyt vaatimuksia (liikennevaloasteikolla punainen).

Puolet (60 kpl) kyselyyn osallistuneista oli neuvontakäynnin itse tilanneita ja puolet (60 kpl) alueellisen neuvonnan piirissä olleita asiakkaita. Neuvotuista vapaa-ajan kiinteistöistä tavoitettiin 19 asiakasta, joista 11 oli itse tilannut neuvontakäynnin ja 8 oli alueellisen neuvonnan piirissä. Kysely kattoi 33 % vapaa-ajan kiinteistöistä, joilla jätevesijärjestelmä ei täyttänyt vaatimuksia (liikennevaloasteikolla punainen).

3 Kyselyn tulokset

3.1 Motivoiko neuvontakäynti teitä ryhtymään kunnostustoimenpiteisiin, mikäli sellaisten arvioitiin olevan kiinteistöllänne tarpeellisia?

Kyselyn perusteella neuvontakäynti motivoi noin kolmasosaa alueellisen neuvonnan kiinteistöllä vakituisesti asuvista asiakkaista ryhtymään kunnostustoimenpiteisiin (kaavio 1). Alueellisen neuvon-

nan piirissä olleista asukkaista 30 % ei osannut sanoa motivoiko neuvontakäynti heitä vai ei. Neuvontakäynnin itse tilanneiden keskuudessa neuvonnan motivointiaste oli huomattavasti enemmän, vajaa 2/3 asiakkaita ja ”ei osaa sanoa” vastausten määrä oli 13 %.

”Jätevesineuvonnasta haluan antaa kiitosta, että oli todella hienoa, että neuvoja kävi paikan päällä katsomassa ja antamassa ilmaiseksi neuvoja. Niiden siivittämänä oli mukava jatkaa projektia.”

”Neuvonta oli pätevä, miellyttävä kokemus, saatiin riittävät vinkit ja tiedot”

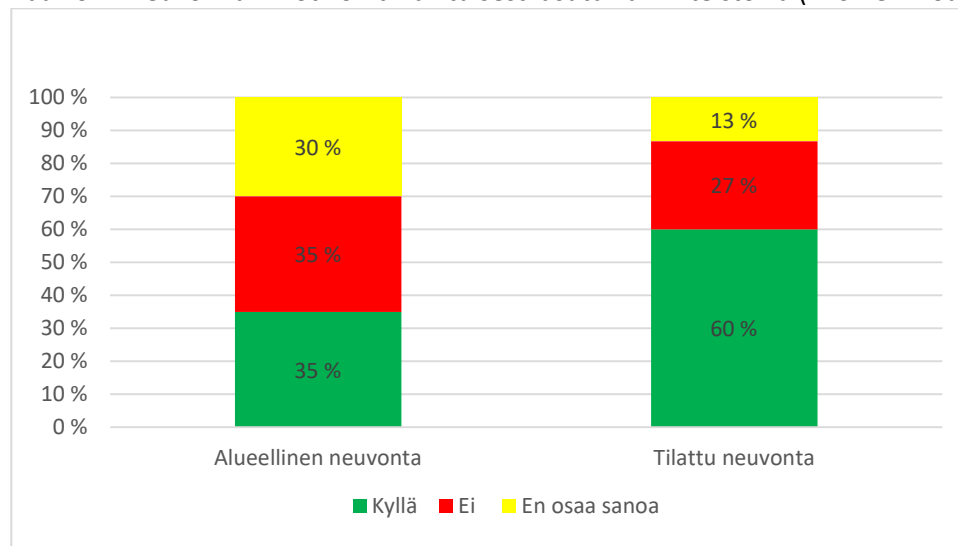
”Neuvonta aktivoi miettimään ja suunnittelemaan”

Kiinteistöillä vakituisesti asuvista asukkaista 11 % (14 kpl) suhtautui neuvontaan myönteisesti ja kertoi neuvonnan olleen hyödyllistä, vaikka neuvonta ei ollut motivoinut heitä tai he eivät osanneet sanoa motivoiko neuvonta heitä. Osa vastanneista selitti, että he olivat olleet motivoituneita jo ennen neuvontakäyntiä. Näin oli erityisesti neuvonnan tilanneiden keskuudessa.

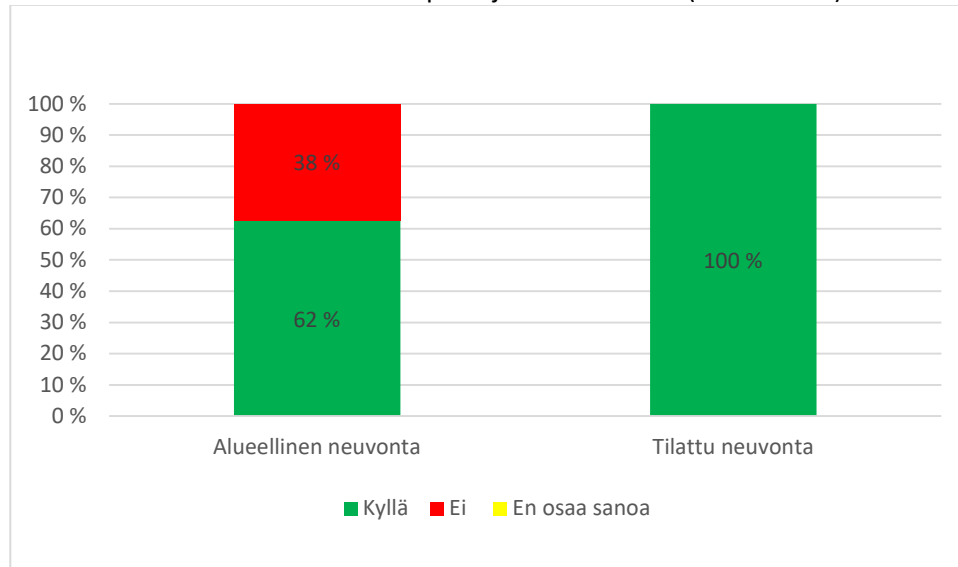
”Ei neuvonnalla välttämättä ollut vaikutusta, mutta saattohan jonkunlaista alitajuista vaikutusta ollakin”

Vapaa-ajan kiinteistöjen osalta neuvonta motivoi ryhtymään kunnostustoimenpiteisiin kaikkia kyselyn piirissä olleita neuvonnan itse tilanneita asiakkaita ja 62 % alueellisen neuvonnan piirissä olleita asiakkaita (kaavio 2). Epävarmuutta neuvonnan motivoinnista tai motivoimattomuudesta ei ollut yhdelläkään vapaa-ajan kiinteistön asiakkaalla.

Kaavio 1. Neuvonnan motivointi vakituisesti asutuilla kiinteistöillä (120 henkilöä).

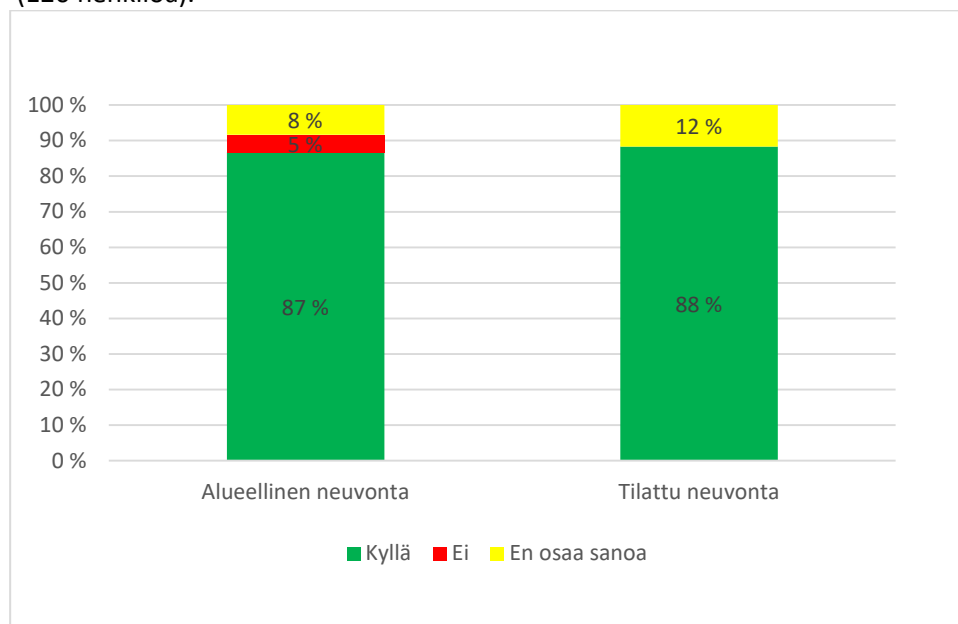
Kaavio 2. Neuvonnan motivointi vapaa-ajan kiinteistöillä (19 henkilöä).

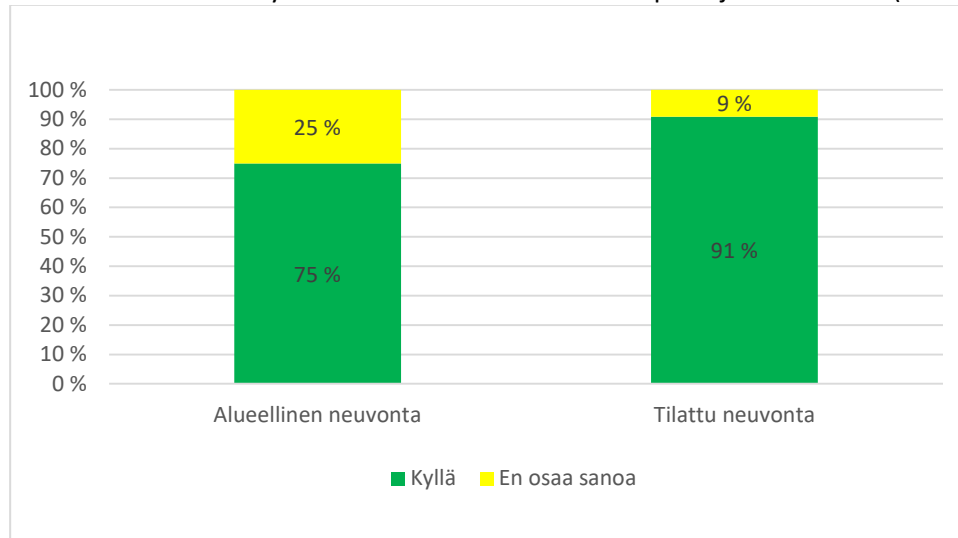
3.2 Saitte neuvontakäynnistä kirjallisen dokumentin, jossa arvioitiin nykyisen järjestelmän riittävyys ja mahdollisten toimien tarpeellisuus. Onko tämä dokumentti teillä tallessa?

Neuvontakäynnistä saatu dokumentti oli tallessa lähes 90 % kiinteistöillä vakituisesti asuvista asiakkaista (kaavio 3). Alueellisen neuvonnan piirissä olleista 5 % dokumentti ei ollut enää tallessa ja noin 10 % asiakkaista ei osannut sanoa oliko dokumentti tallessa. Vapaa-ajan kiinteistöissä neuvontakäynnin dokumentti oli tallessa noin 90 % neuvonnan itse tilanneista ja 75 % alueellisen neuvonnan piirissä olleista asiakkaista (kaavio 4).

Kaavio 3. Neuvontakäynnin dokumentin tallessaolo vakituisesti asutuilla kiinteistöillä (120 henkilöä).

Kaavio 4. Neuvontakäynnin dokumentin tallessaolo vapaa-ajan asunnoilla (19 henkilöä).

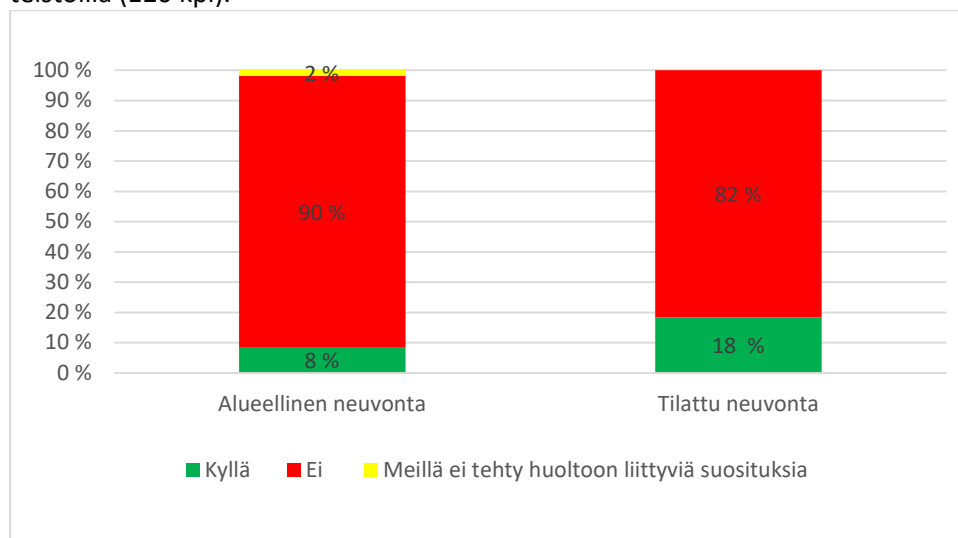

3.3 Onko kiinteistöllänne tehty jätevesineuvojan suosittelemat hoito- ja huoltotoimenpiteet?

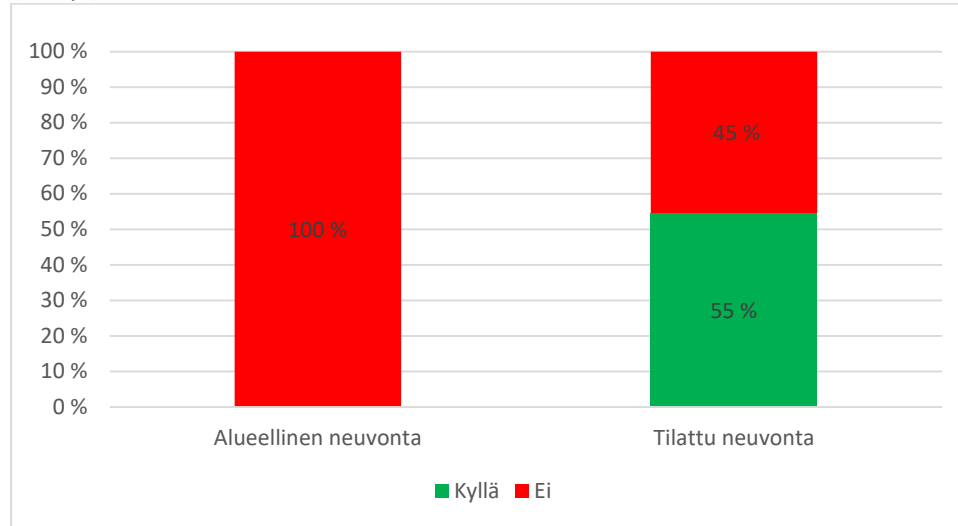
Neuvonnan itse tilanneet asiakkaat olivat aktiivisempia tekemään järjestelmän hoito- ja huoltotoimenpiteitä kuin alueellisen neuvonnan asiakkaat (kaaviot 5 ja 6). Tarvittavat toimenpiteet oli tehty 18 % vakituisesti asutuista kiinteistöistä ja 55 % vapaa-ajan asunnoista. Yhdellä vakituisesti asutulla kiinteistöllä toimenpiteet oli tehty osittain.

Alueellisen neuvonnan vakituisesti asutuista kiinteistöistä 8 % oli hoito- ja huoltotoimenpiteet tehty. Vapaa-ajan asunnoilla ei oltu tehty toimenpiteitä. Asiakkaalla ja neuvojalla oli eriävät näkemykset hoito- ja huoltotoimenpiteiden tarpeesta 2 % alueellisen neuvonnan piirissä olleilla vakituisesti asutuilla kiinteistöillä.

Kaavio 5. Suositeltujen hoito- ja huoltotoimenpiteiden tekemisen tilanne vakituisesti asutuilla kiinteistöillä (120 kpl).

Kaavio 6. Suositeltujen hoito- ja huoltotoimenpiteiden tekemisen tilanne vapaa-ajan asunnoilla (19 kpl).

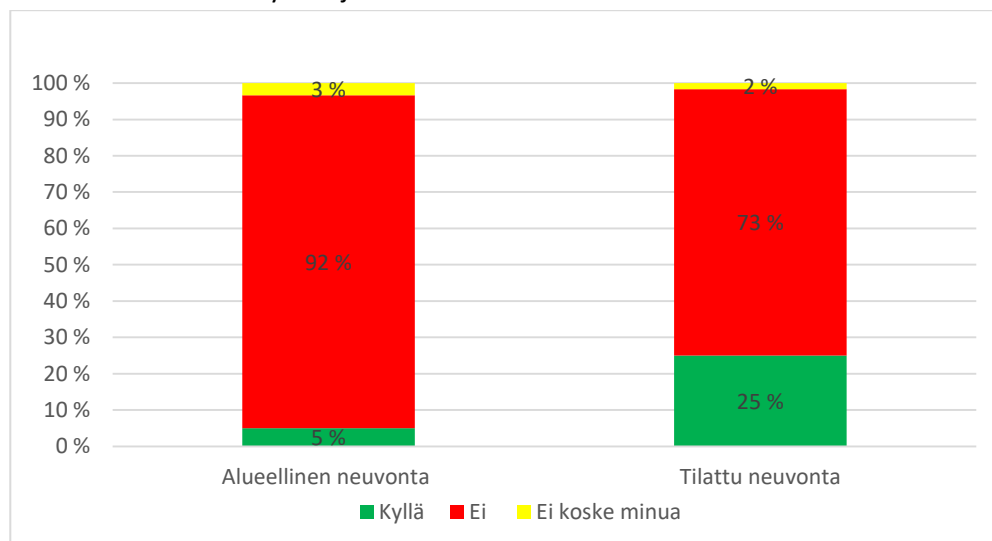
3.4 Oletteko tilanneet jätevesijärjestelmän uusimiseen tai saneeraukseen tähtäävän suunnitelman suunnittelijalta neuvontakäynnin jälkeen?

Vakituisesti asutuilla kiinteistöillä suunnitelma oli tilattu neuvojan käynnin jälkeen 5 % alueellisen neuvonnan asiakkaista ja 25 % neuvonnan tilanteista (kaavio 7). Kolme asiakasta ilmoitti, ettei suunnitelman tilaaminen koske heitä. Syiksi kerrottiin vesiosuuskunnan viemäriverkostoon liittyminen, kiinteistön myyminen tai muuttuminen asumattomaksi.

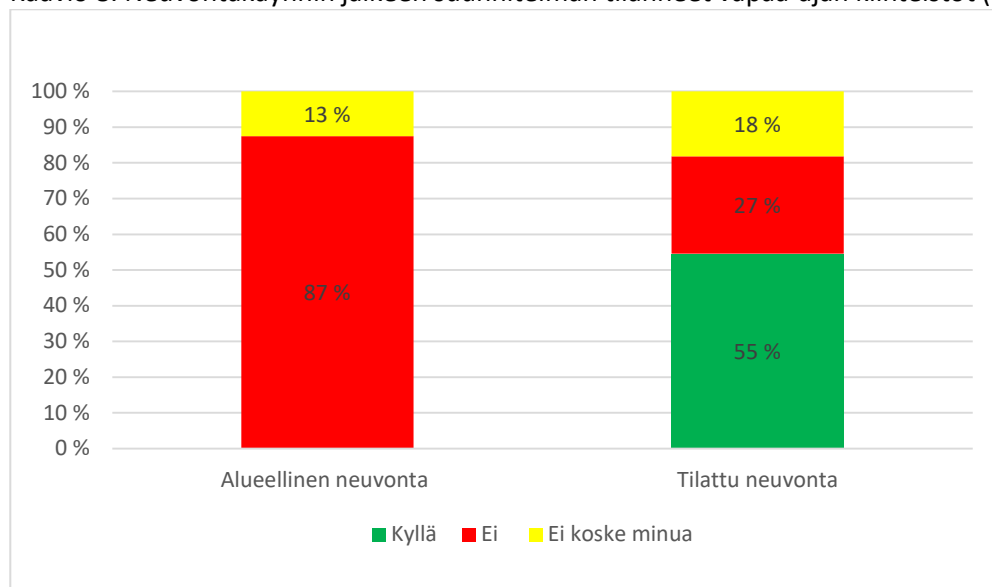
Vapaa-ajan kiinteistöjen osalta ainoastaan neuvonnan itse tilanneet asiakkaat olivat tilanneet suunnitelman (kaavio 8), heistä suunnitelman oli tilannut 55 %. Osa neuvonnan asiakkaista ilmoitti kyselyssä, ettei suunnitelman teettäminen koske heitä. Näistä 18 % oli neuvonnan itse tilanneita ja 13 % kuului alueellisen neuvonnan piiriin. Asiakkaat kertoivat syiksi mm. näkemyksen siitä, että kiinteistön järjestelmä oli sellaisenaan riittävä eikä suunnitelman tilaamiselle ollut tarvetta sekä järjestelmään tehdyt pienet toimenpiteet, joita asiakas piti riittävinä. Näissä tapauksissa asiakkaan näkemys poikkesi siis merkittävästi neuvojan näkemyksestä.

Yksi syksyllä 2014 suunnitelman tilannut vapaa-ajan kiinteistön asiakas ja keväällä 2015 suunnittelijaan yhteyttä ottanut vakituisesti asutun kiinteistön asiakas eivät myönteisestä aikomuksestaan huolimatta olleet saaneet suunnittelutyötä teetettyä, koska suunnittelija oli halunnut ensin odottaa lainsäädäntöön tulevat muutokset. Toisaalta 3 asiakasta, jotka tilasivat syksyllä 2014 suunnitelman ja joiden kiinteistöillä suunnittelija teki maasto- ja mittaustyöt halusivat jäädä odottamaan lainsäädännön muutoksia ja suunnittelutyö jäi kesken (tilastoitu suunnitelman tilanneisiin).

Kaavio 7. Neuvontakäynnin jälkeen suunnitelman tilanneet vakituisesti asutut kiinteistöt (120 kpl).

Kaavio 8. Neuvontakäynnin jälkeen suunnitelman tilanneet vapaa-ajan kiinteistöt (19 kpl).

3.5 Mikäli olette tilanneet suunnitelman, minkälaiselta suunnittelijalta se tilattiin? Voit valita useamman vaihtoehdon.

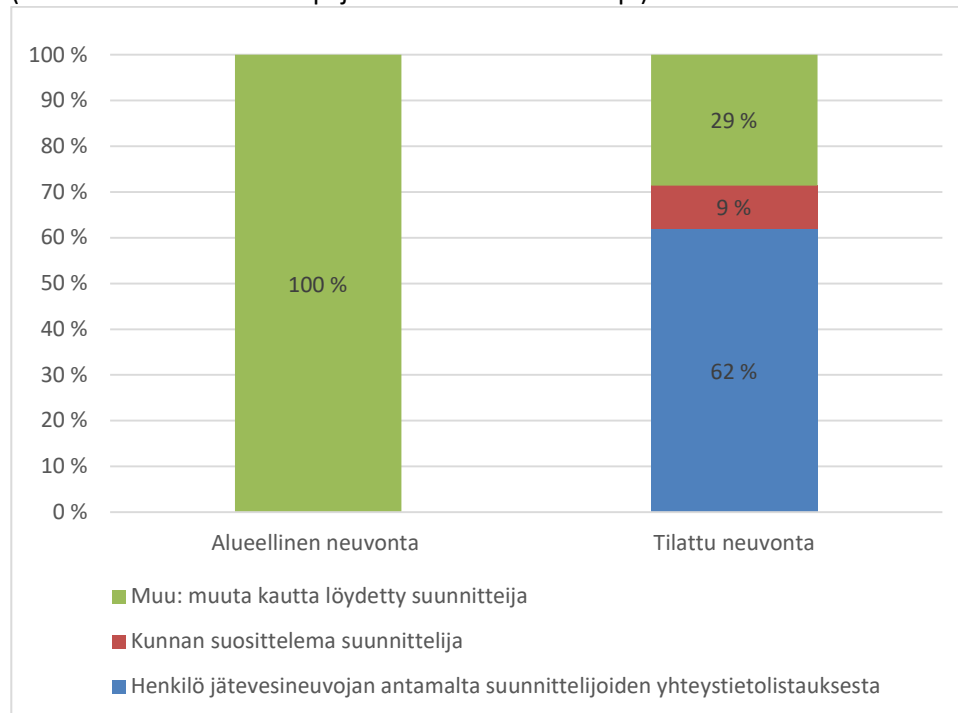
Kaikki neuvontakäynnin jälkeen suunnitelman tilanneet alueellisen neuvonnan piirissä olleet asiakkaat (3 kpl) löysivät suunnittelijan omatoimisesti (laitetoimittaja, LVI-yritys ja maarakennusalan yrittäjä) (kaavio 9). Näiden lisäksi kaksi alueellisen neuvonnan asiakasta oli tilannut suunnitelman ennen neuvontakäyntiajankohtaa ja he olivat löytäneet neuvojan kunnan suosittelemana ja omatoimisesti.

Neuvontakäynnin tilanneista asiakkaista, jotka neuvontakäynnin jälkeen tilasivat suunnitelman, 62 % löysi suunnittelijan neuvojan antamalta listalta. Lähes kolmasosa suunnitelman tilanneista asiakkaista löysi suunnittelijan omatoimisesti muuta kautta. Kunnan suosittelemana suunnittelijan löysi

9 % suunnitelman tilanneista neuvonnan asiakkaista. Yhdelläkään asiakkaiden valitsemalla suunnittelijalla ei ollut FISE-pätevyyttä.

Kaikki kyselyyn vastanneet asiakkaat, jotka olivat neuvojan kunnostustarvearvion mukaisesti kunnostaneet tai rakentaneet järjestelmän olivat myös tilanneet suunnitelman.

Kaavio 9. Suunnittelijan löytämistavat suunnitelman tilanneiden keskuudessa (alueellinen neuvonta 3 kpl ja tilattu neuvonta 21 kpl).

3.6 Oletteko hakeneet toimenpidelupaa jätevesijärjestelmän remontoimiselle tai rakentamiselle neuvontakäynnin jälkeen?

Vakituisesti asutuista kiinteistöistä toimenpidelupaa oli haettu tilatun neuvonnan kiinteistöihin hieman enemmän kuin alueellisen neuvonnan kiinteistöihin (kaavio 10). Tilatun neuvonnan kiinteistöistä toimenpidelupaa oli haettu 17 % kiinteistöihin ja alueellisen neuvonnan kiinteistöistä 5 % kiinteistöihin. Kiinteistöt, joita toimenpideluvan hakeminen ei koske olivat viemäriverkostoon liitetty kiinteistö, myyty kiinteistö ja asumattomaksi jäänyt kiinteistö.

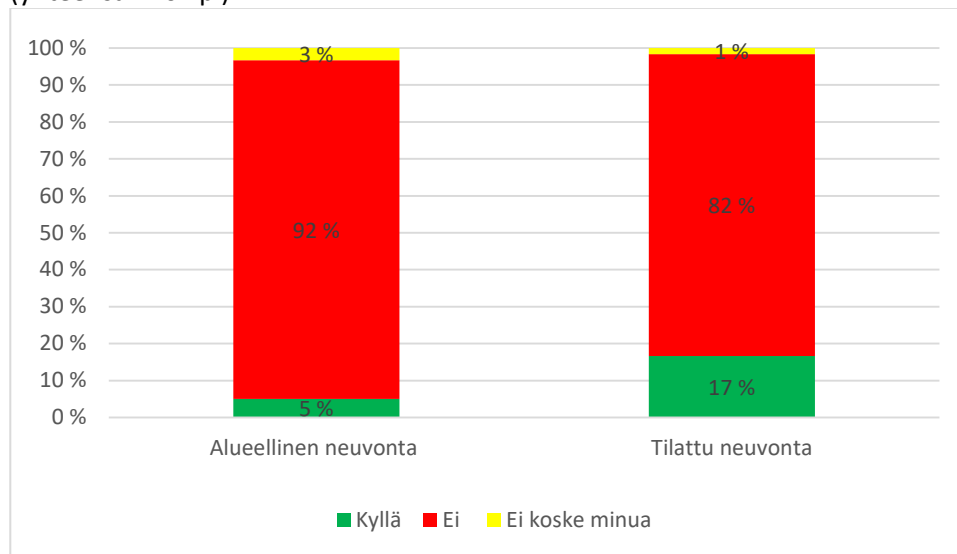
Vapaa-ajan asunnoista toimenpidelupaa oli haettu lähes kolmasosalle tilatun neuvonnan kiinteistölle, mutta ei yhdellekään alueellisen neuvonnan kiinteistöille (kaavio 11).

Neuvonnan asiakkaista neljä ilmoitti, ettei toimenpideluvan hakeminen koskenut heitä. Syinä olivat asiakkaan arviot siitä, että järjestelmä oli kunnossa ja toimenpiteitä ei tarvinnut tehdä joko ollenkaan tai tehdyt toimenpiteet olivat pieniä. Kaikissa näissä tapauksissa kuitenkin neuvojan arvion mukaan

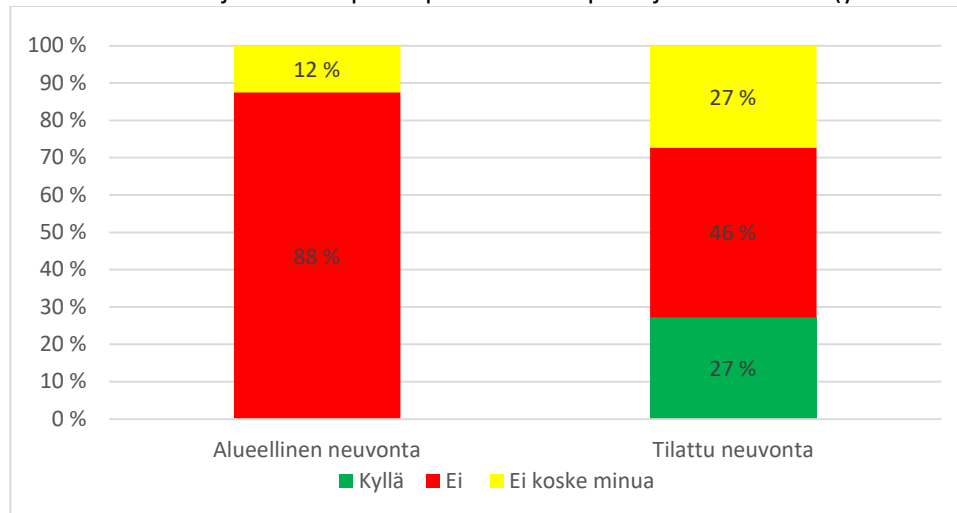
järjestelmässä olisi vähäistä suurempaa kunnostustarvetta ja tehdyt toimenpiteet olivat riittämättömiä.

Yksi asiakas oli teettänyt suunnitelman ja hakenut toimenpidelupaa, mutta rakennusviranomainen oli pitänyt luvan hakemista tarpeettomana. Asiakas oli rakennuttanut jätevesijärjestelmän ilman toimenpidelupaa.

Kaavio 10. Haettujen toimenpidelupien osuus vakituisesti asutuista kiinteistöistä (yhteensä 120 kpl).

Kaavio 11. Haettujen toimenpidelupien osuus vapaa-ajan asunnoista (yhteensä 19 kpl).

3.7 Oletteko rakentaneet tai rakennuttaneet jätevesijärjestelmän (kokonaan uuden tai vanhoja osia hyödyntäen) neuvontakäynnin jälkeen?

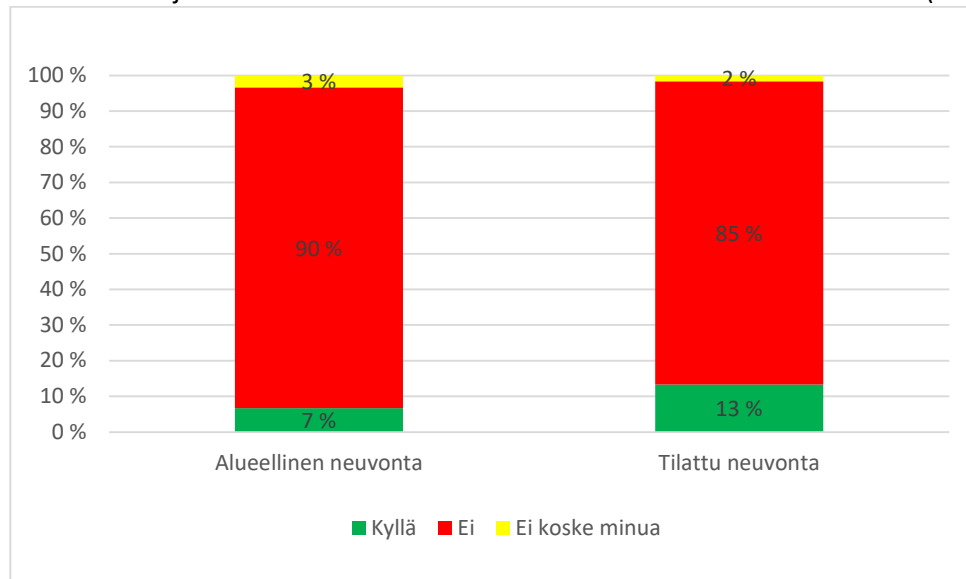
Jätevesijärjestelmä oli rakennettu tai kunnostettu vakituisesti asutuista kiinteistöistä 13 % neuvonnan tilanneiden ja 7 % alueellisen neuvonnan piirissä olleilla kiinteistöillä (kaavio 12). Yhdellä alueellisen neuvonnan kiinteistöillä järjestelmä oli rakennettu ilman toimenpidelupaa, vaikkakin asiakas kertoi teettäneensä suunnitelman järjestelmän rakentamiseen.

Vapaa-ajan kiinteistöistä ainoastaan neuvonnan tilanneilla kiinteistöillä jätevesijärjestelmä oli rakennutettu tai kunnostettu (kaavio 13). Järjestelmän rakennuttaneita oli 27 % neuvonnan tilanneista vapaa-ajan asuntojen asiakkaista.

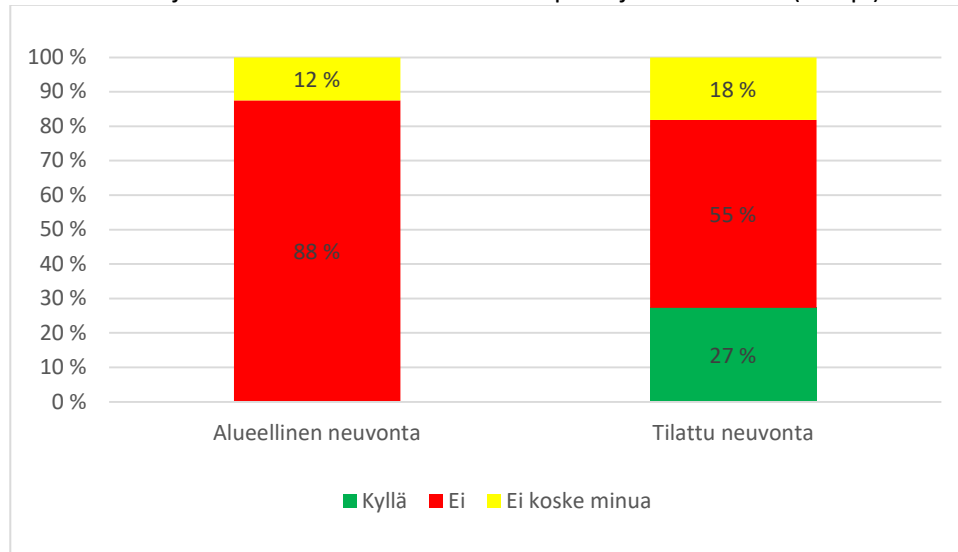
”Tuli rakennettua pienpuhdistamo vanhoihin kaivoihin avaimet käteen toteutuksena, kun joka puolelta on ahisteltu ja kun asutaan järven rannalla. Muuten en olisi korvaa lotkauttanut”

”Rakennettiin 2015 maasuodattamo, nyt se on sitten tehty”

Kaavio 12. Järjestelmien rakentamistilanne vakituisesti asutuilla kiinteistöillä (120 kpl).

Kaavio 13. Järjestelmien rakentamistilanne vapaa-ajan asunnoilla (19 kpl).

3.8 Mikäli ette ole vielä ehtinyt tekemään edellä mainittuja toimia, milloin teillä on aikomus viedä asiaa eteenpäin?

Neuvonnan tilanneista asiakkaista 45 % ilmoitti, että jätevesijärjestelmä kunnostetaan siirtymäajan loppuun 15.3.2018 mennessä (kaavio 14). Alueellisen neuvonnan asiakkaista tämä osuus oli 34 %.

"Mietityttää lainsäädännön muutokset ja tulevat vaatimukset saattavat vaikuttaa järjestelmän valintaan, mutta joka tapauksessa rakennetaan järjestelmä tänä vuonna"

"Kyllä järjestelmä kunnostetaan jossakin vaiheessa siirtymäajan puitteissa"

"Asia on roikkunut ja on kuulosteltu mitä tulee korkeammalta taholta, kaivot on syytä uusia kun ovat vanhat ja joka tapauksessa jotain tehdään"

Tilatun neuvonnan asiakkaista 7 % ja alueellisen neuvonnan asiakkaista 11 % ilmoitti, ettei järjestelmän rakennuttaminen koskenut heitä. Vain kolmella asiakkaalla oli tähän hyvät perusteet: kiinteistö oli liitetty viemäriverkostoon, myyty tai oli jäänyt autioksi. Muissa tapauksissa asiakkaat arvioivat järjestelmän olevan kunnossa tai järjestelmään oli tehty vähäisiä toimenpiteitä, joita asiakas itse piti riittävinä neuvojan arvion vastaisesti.

Noin puolet asiakkaista, jotka eivät olleet vielä rakennuttaneet tai kunnostaneet järjestelmäänsä ei osannut sanoa aikovatko tai milloin aikovat viedä rakentamishanketta eteenpäin. Selkeästi suurimpana syynä viivytyksiin oli lainsäädännön epäselvä tilanne ja 30 % asiakkaista oli jäänyt odottelemaan lainsäädännön selkeytymistä tai olivat siinä uskossa, että lainsäädäntöä oli muutettu siten, että veloitteet oli poistettu. Näistä kolmella kiinteistöllä (2 %) järjestelmän rakennushankkeen lykkäänty-

misen syynä oli suunnittelijan tai urakoitsijan jarruttelu, vaikka asiakas oli myötämielinen rakennuttamaan järjestelmänsä. Muutamat viemäriverkostoon liittymisestä kiinnostuneet ovat jääneet passiivisesti odottelemaan vesi- ja viemärlaitokselta yhteydenottoa.

"Alun perin oli tarkoitus tehdä uudistukset, mutta ne lykätään kun siihen on annettu mahdollisuus"

"Nyt näyttäisi, ettei pakkoa ole viranomaisten puolella ja jos ei ole pakkoa niin kyllä järjestelmän rakentaminen siirtyy tuonemmaksi"

"Täytyy kahtoa ensin mitä laki-ihmiset päättää, eikös siihen lakiin tehty helpotuksia"

"Katsotaan ensin mitä kuuluu ja näkyy lakimuutoksiin"

"On jääty odottamaan onko tulossa uusia pykäläiä"

"On odotettu mihin tämä homma loppupeleissä päättyy, johan Enestamkin sanoi, että oli virhe lähteä ajamaan tätä asiaa"

"Onneksi Sanni Grahn-Laasonen pelasti meidät, ei tehdä ennen kuin on pakko"

"Siinä vaiheessa kun neuvoja kävi, järjestelmän kunnostaminen oli tarkoitus tehdä. Valtiovalta teki sitten muutoksia ja hanke tyssäsi. Jäätiin odottamaan. Sinänsä järjestelmän uusiminen ei ole ongelma. Järjestelmä on jo katsottu valmiiksi ja kuviot on selvät"

"Eikös se ole niin, että rakentaminen ei ehkä ole pakollinen, on jääty odottelemaan"

"Ei vielä vaaditakaan muutoksia, niin ei ole tehty mitään, tehdään sitten jos on pakko, muuten ei, asian kanssa on vetkuteltu ja asiaa on hoidettu huonosti"

"Kuunteluoppilaana oltu"

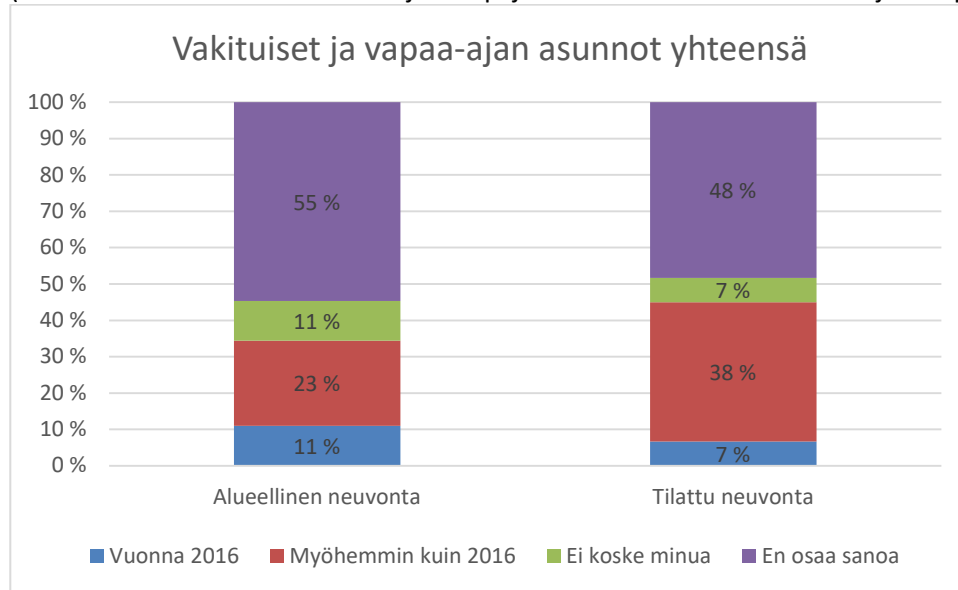
"Neuvontakäynnin jälkeen en saanut kaivuria ja rakentaminen ei ole ollut nyt enää mielessä"

Noin 20 % neuvonnan asiakkaista, joilla järjestelmän rakentaminen on tekemättä, oli vastustavalla kannalla (tilastoitu "en osaa sanoa").

"Minulla ei ole tarvetta ja aikomustakaan ryhtyä toimenpiteisiin. Se olisi sama kun ottaisi satasten tukon ja pistäisi palamaan"

"Minä olen jo sen ikäinen ukko, että kunnostuksia en ole tehnyt ja enkä tee"

Kaavio 14. Asiakkaiden suunnitelmat toteuttaa järjestelmän rakentaminen tai kunnostustoimet (Alueellisen neuvonnan kiinteistöjä 64 kpl ja tilatun neuvonnan kiinteistöjä 60 kpl).

3.9 Muita kommentteja tai terveisiä

Neuvonnasta:

"Maahanimeyttämö on tehty kesällä 2015, neuvontakäynti oli hyvä"

"Ollaan liittynyt vesiosuuskunnan viemäriin kesällä 2015, pidettiin neuvontakäyntiä varsin positiivisena ja asiantuntevana, hyvää palvelua ja saatiin sellaisia tietoja mitä ei olisi osattu muuten hakea ja hyvät ohjeet miten pitää edetä"

"Ei neuvontakäynnissä ollut mitään vikaa, oli hyödyllinen, mutta yleisellä tasolla asiasta olisi pitänyt saada tietoa maalaisjärjellä jo paljon aikaisemmin"

"Rakennettu 2015 puhdistamo, toiminut hyvin, hyvä että on neuvontaa tarjolla"

"Hyvä, että neuvontaa on olemassa ja tämä jälkikeskustelukin (puhelinhaastattelu) oli hyvä ja auttoi asiassa eteenpäin"

"Oli ihan asiallinen ja ei ollut puolueellinen, siinä suhteessa tykkäsin neuvonnasta, kun ei pakottanut mihinkään"

"Hyvä käynti, mutta asiat ei aina mene niin nopeasti"

Lainsäädännön tilanteesta:

"Ettekös te tiedä siellä neuvonnassa, että lainsäädäntö laittoi asian jäihin"

"Ei olla tehty mitään, kun Grahn-Laasonen rupesi veivaamaan ja katsotaan loppuun kuinka siinä käy. Kiitoksia vaan käynnistä"

"Kyllähän uutiset hämmentää, lainsäätäjien poukkoilu, asiaa viedään eteenpäin ja sitten palataan taaksepäin"

"Ei tiedä mihin jätevesihomma mennee, uusi ministeri tuli ja sen jälkeen kukaan ei ole puhunut mitään"

"Jätevesiasiasta kyllä juttua riittää, kuulostellaan että laki selkiintyy, se on korkeim-massa kädessä, taitaa olla politiikkapeliä, on se varmaan teillekin vaikeaa ketkä ope-roitte alalla"

"Olemme olleet yhteydessä ympäristötarkastajaan ja saatu ohjeita: jätelaki muuttuu koko ajan"

"Ootetaan mihin tämä homma menee, paskalaki on huuhaa-homma"

"Asetus on ihan kuin tavara ittensä, asetus on huonosti johdettu, kunnissa erilaista ohjeistusta ja säännöt eri-ikäisille asukkaille, on souvettu ja huovattu, pitäisi suhtau-tua samoin kuin turvavyöpakon tultua, uusissa taloissa pakko rakentaa ja vanhoissa ei"

"Asetus oli liian jyrkkä ja on oikein tämä mikä tuli päätöksenä, ei täällä ole sellaista sotkemista joka annetaan ymmärtää"

"Teetettiin suunnitelma, mutta nyt on jääty odottamaan lainsäädännön valmistu-mista, ollaan tässä sijaiskärsijöitä, kun maanviljelijät saa levittää lietelantaa, ollaan kahden tulen välissä"

"Onhan se hyvä että ollaan vihreitä, mutta jossakinhan sen rajan pitäisi mennä"

Erilaisia mielipiteitä asetuksen aikataulusta puolesta ja vastaan:

"Ihmettelen vaan kun lisäaikoja vaan annetaan"

"Turhan tiukka aikataulu"

Jyväskylässä 21.3.2016

Tuija Manerus

Projektipäällikkö

Jätevesineuvonta Keski-Suomessa -hanke

Nina Pimiä

Projekti-insinööri

LIITE 1

Kysymykset

- 1) Motivoiko neuvontakäynti teitä ryhtymään kunnostustoimenpiteisiin, mikäli sellaisten arvioitiin olevan kiinteistöllänne tarpeellisia?
 - a. kyllä
 - b. ei
 - c. en osaa sanoa

- 2) Saitte neuvontakäynnistä kirjallisen dokumentin, jossa arvioitiin nykyisen järjestelmänne riittävyys ja mahdollisten toimien tarpeellisuus. Onko tämä dokumentti teillä tallessa?
 - a. kyllä
 - b. ei
 - c. en osaa sanoa

- 3) Onko kiinteistöllänne tehty jätevesineuvojan suosittelemat hoito- ja huoltotoimenpiteet?
 - a. kyllä
 - b. ei
 - c. meille ei tehty huoltoon liittyviä suosituksia
 - d. en osaa sanoa

Mikäli jätevesijärjestelmänne arvioitiin tarvitsevan saneeraustoimia, mitä seuraavista toimista olette toteuttaneet neuvontakäynnin jälkeen?

- 4) Oletteko tilanneet jätevesijärjestelmän uusimiseen tai saneeraukseen tähtäävän suunnitelman suunnittelijalta neuvontakäynnin jälkeen?
 - a. kyllä
 - b. ei
 - c. ei koske minua

- 5) Mikäli olette tilanneet suunnitelman, minkälaiselta suunnittelijalta se tilattiin? Voit valita useamman vaihtoehdon.
 - a. FISE-pätevä haja-asutuksen vesihuollon suunnittelija
 - b. henkilö jätevesineuvojan antamalta suunnittelijoiden yhteystietolistauksesta
 - c. kunnan suosittelema suunnittelija
 - d. muu, mikä _____ [avoin vastaus]
 - e. ei koske minua

- 6) Oletteko hakeneet toimenpidelupaa jätevesijärjestelmän remontoimiselle tai rakentamiselle neuvontakäynnin jälkeen?
 - a. kyllä
 - b. ei
 - c. ei koske minua

- 7) Oletteko rakentaneet tai rakennuttaneet jätevesijärjestelmän (kokonaan uuden tai vanhoja osia hyödyntäen) neuvontakäynnin jälkeen?
- kyllä
 - ei
 - ei koske minua
- 8) Mikäli ette ole vielä ehtinyt tekemään edellä mainittuja toimia, milloin teillä on aikomus viedä asiaa eteenpäin?
- vuonna 2015
 - myöhemmin kuin 2015
 - olen selvittänyt mahdollisuuden määräaikaisen lykkäyksen hakemiseen ja aion hakea lyk-
käystä kunnostustoimiin vuonna 2016
 - ei koske minua
 - en osaa sanoa
- 9) Muita kommentteja tai terveisiä

Kiinteistökohtaisten jätevesijärjestelmien kunnostuksen lupamäärät Keski-Suomessa 2014-2015

Sisällys

1 Johdanto	19
2 Lupaselvitys	19
3 Myönnetyt luvat jätevesijärjestelmien kunnostukseen	20
3.1 Vuoden 2014 aikana myönnetyt luvat	20
3.2 Vuoden 2015 aikana myönnetyt luvat	21
4 Johtopäätökset	21

1 Johdanto

Lupaselvityksen tarkoituksena oli selvittää kuinka kiinteistökohtaisten jätevesijärjestelmien kunnostukseen haettavien rakennus- ja toimenpidelupien määrät eri kunnissa ovat kehittyneet vuosina 2014-2015. Taustalla oli Jätevesineuvonta Keski-Suomessa –hankkeen kokemukset jätevesijärjestelmien kunnostuksen vilkastumisesta vuonna 2014 ja kunnostusten hiipumisesta 2015.

Jätevesiasetuksen siirtymäajan jatkaminen vuonna 2011 näytti aluksi johtavan kunnostusten taantumiseen. Vuonna 2012 alkaneen tehostetun jätevesineuvonnan seurauksena kiinteistöjen jätevesien käsittelyn kunnostukset lisääntyivät pikkuhiljaa aina vuoteen 2014 saakka. Vuosi 2014 vaikutti alan yrittäjien ja neuvontahankkeiden näkemysten mukaan olleen aktiivisinta kunnostusaikaa siirtymäajan jatkamisen jälkeen.

Jätevesineuvonnan ja alan yrittäjien havaintojen mukaan järjestelmien kunnostukseen liittyvien palveluiden ja tarvikkeiden kysyntä väheni merkittävästi vuoden 2015 aikana. Merkittävimpana syynä kunnostusten hiipumiseen arvioidtiin olevan syksyllä 2014 poliittisessa keskustelussa julkisuuteen nostettu esitys jätevesilainsäädännön muuttamisesta ja lieventämisestä.

2 Lupaselvitys

Lupaselvitys tehtiin pyytämällä kaikilta Keski-Suomen maakunnan kunnilta tiedot niiden myöntämistä rakennus- ja toimenpideluvista, joihin liittyi kiinteistökohtaisen jätevesijärjestelmän kunnostus, ei kuitenkaan uudisrakentamisen yhteydessä tehtyjä järjestelmien rakentamisia. Myönnettyjen lupien lukumäärät pyydettiin vuosilta 2014 ja 2015. Mahdollisuuksien mukaan pyydettiin kuntia erittelemään vakituisen ja loma-asutuksen osuudet luvista. Lisäksi oltiin kiinnostuneita siitä, oliko kyseessä pelkän jätevesijärjestelmän saneeraus vai jonkin muun rakennustyön yhteydessä tehty jätevesien käsittelyn kunnostus. Lukujen vertailtavuuden mahdollistamiseksi kysyttiin myös viemäriverkostojen ulkopuolella olevien kiinteistöjen määrää kunnassa.

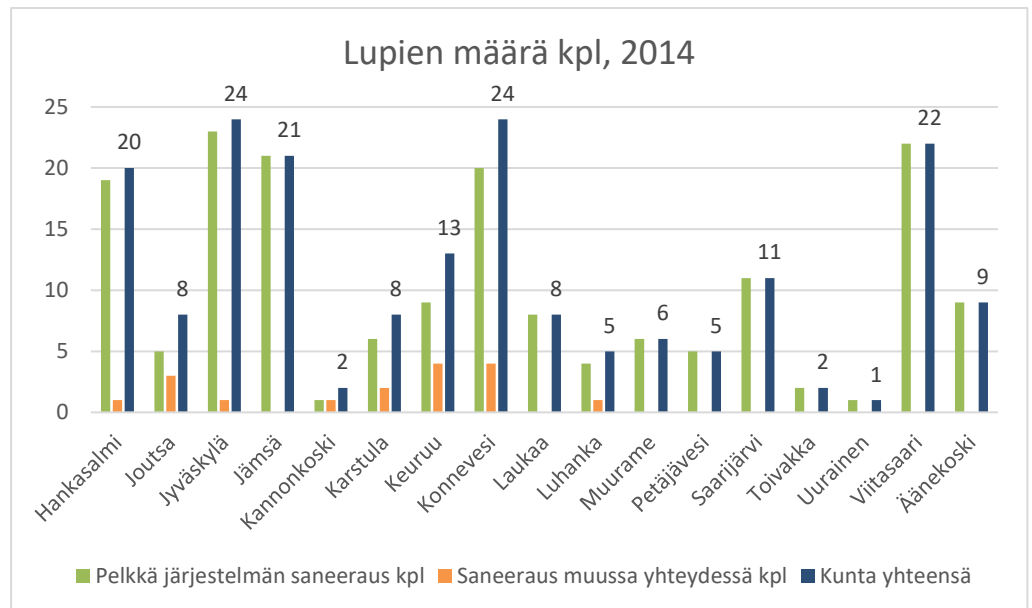
Kaikista kunnista saatiin pyydettyjä tietoja, mutta niiden tarkkuus vaihteli paljon, ilmeisesti erilaisten seuranta- ja kirjaustapojen vuoksi. Osa kunnista ei pystynyt erittelemään lupien määriä kiinteistön käyttötarkoituksen ja lupatyyppien mukaan. Vuodelta 2015 saadut tiedot olivat usean kunnan kohdalla tarkempia kuin vuoden 2014 tiedot. Kiinteistöjen määrä viemäriverkostojen ulkopuolella osoittautui kunnille vaikeimmaksi kysymykseksi vastata, kahdeksan kuntaa ei pystynyt antamaan edes arviota näiden kiinteistöjen lukumäärästä.

3. Myönnettyt luvat jätevesijärjestelmien kunnostukseen

3.1 Vuoden 2014 aikana myönnettyt luvat

Keski-Suomen kunnissa myönnettiin vuonna 2014 yhteensä 189 toimenpidetäi rakennuslupaa, jotka sisälsivät kiinteistökohtaisten jätevesijärjestelmien kunnostamisen. Tuloksessa on huomioitava se, että viisi kuntaa ei ilmoittanut vuoden 2014 lupamääriä lainkaan. Nämä kunnat olivat maakunnan pienimpiä, joten myönnettyjen lupien kokonaismäärä ei tosiasiasakaan voi olla merkittävästi nyt saatua yhteismäärää suurempi.

Kaaviossa 1 on esitetty myönnettyjen lupien jakautuminen pelkän jätevesijärjestelmän saneeraukseen ja muun rakentamisen yhteydessä tehtyihin jätevesijärjestelmien kunnostuksiin. Kinnulassa ei myönnetty yhtään lupaa jätevesijärjestelmän kunnostamiseen vuonna 2014. Kivijärvi, Kuhmoinen, Kyyjärvi, Multia ja Pihtipudas eivät ilmoittaneet vuoden 2014 lupamääriä lainkaan.

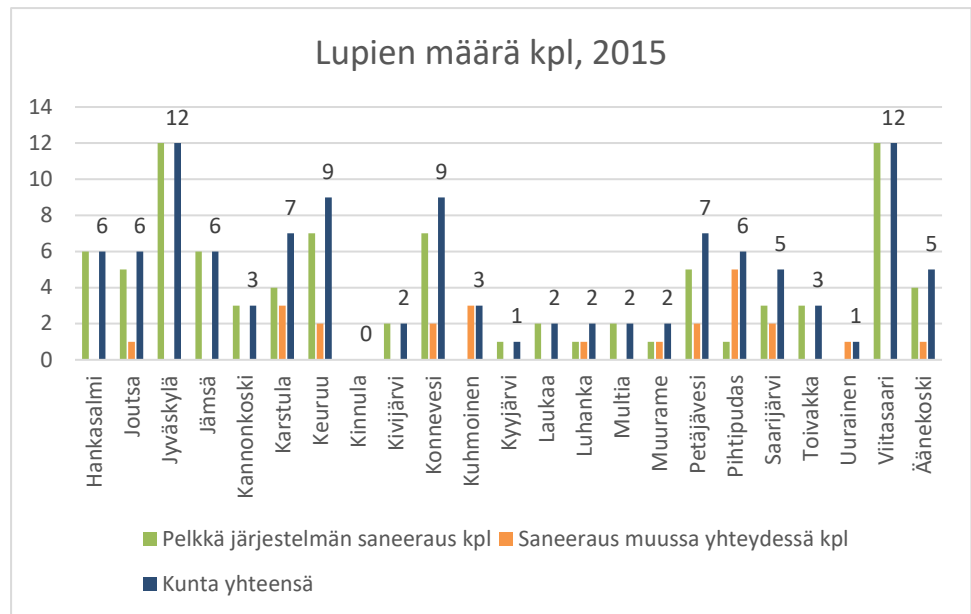

Kaavio 1. Vuonna 2014 myönnettyjen lupien jakautuminen kunnissa pelkkien järjestelmien saneerauksen ja muun rakentamisen välillä.

Suurin osa (91%) myönnettyistä luvista koski pelkkiä jätevesijärjestelmien kunnostuksia ja vain pieni osa (9%) oli muun rakentamisen yhteydessä tehtyjä saneerauksia. Lupia myönnettiin vakituksessa asuinkäytössä oleville kiinteistöille yhteensä 110 kpl ja loma-asunnoille 34 kpl. Lopuista 45 luvasta kunnat eivät pystyneet ilmoittamaan millaisessa käytössä kiinteistö oli.

3.2 Vuoden 2015 aikana myönnettyt luvat

Vuoden 2015 aikana lupia myönnettiin Keski-Suomessa yhteensä 111 kpl. Vastaukset lupamäärästä saatiin kaikista kunnista, määrät vaihtelivat kunnittain 1-12 luvan välillä. Poikkeuksena oli Kinnula, jossa ei tänäkään vuonna myönnetty yhtään lupaa jätevesijärjestelmän saneeraukseen.

Kaavio 2. Vuonna 2015 myönnettyjen lupien jakautuminen kunnissa pelkkien järjestelmien saneerauksen ja muun rakentamisen välillä.

Kaaviosta 2 käy ilmi, kuinka lupia myönnettiin selvästi enemmän pelkkien jätevesijärjestelmien kunnostukseen (87 kpl) kuin muun rakentamisen yhteydessä tehtäviin kunnostuksiin (24 kpl). Näistä luvista 59 kpl oli myönnetty vakituisen asumiseen käytettäville kiinteistöille ja 31 kpl vapaa-ajanasunnoille. Kiinteistön käyttötarkoitusta 21 luvan osalta kunnat eivät pystyneet ilmoittamaan.

4 Johtopäätökset

Selvityksen perusteella myönnettyjen lupien määrä putosi vuoden 2015 aikana 41,3 %:lla vuoteen 2014 verrattuna. Tulokseen sisältyy epävarmuustekijä, koska osa kunnista ei ilmoittanut vuoden 2014 lupamääriä, mutta ilmoittivat määrät vuodelle 2015. Todellinen pudotus on siten todennäköisesti hieman suurempi, kuin nyt saatu tulos. Pudotus on joka tapauksessa merkittävä, eikä sitä selitä tavanomainen kysynnän vaihtelu tilanteessa, jossa jätevesijärjestelmien kunnostuksen takarajana on edelleen voimassa olevan lain-säädännön mukaisesti maaliskuu 2018.

Luparaportti

Haja-asutusalueilla ja viemäriverkostojen ulkopuolella sijaitsevien vakituisten asuntojen ja loma-asuntojen määriä kunnat eivät pystyneet ilmoittamaan riittävällä tarkkuudella, jotta lupien määriä olisi voinut suhteuttaa kiinteistökantaan. Vertailu olisi ollut mielenkiintoinen ja se olisi saattanut tuoda esiin merkittäviä eroja kuntien välillä kiinteistökohtaisten jätevesijärjestelmien saneeraus määrissä, suhteessa oman järjestelmän varassa olevien kiinteistöjen määrään.

Jätevesineuvonnasta tehdyn vaikuttavuuskyselyn perusteella suuri osa niistä neuvonnan asiakkaista, joiden jätevesijärjestelmä vaatii kunnostusta, on jäänyt kuitenkin odottamaan vaikuttaako mahdollinen lainsäädännön muutos heidän tilanteeseensa. Voidaankin olettaa, että jätevesisaneerauksiin liittyvien lupien haku- ja myöntämismäärät tulevat pysymään pieninä tai jopa laskemaan ainakin niin pitkään kunnes lainsäädännön mahdolliset muutokset ovat selvinneet.

Jätevesineuvonta Keski-Suomessa -hanke
Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Nina Pimiä
Projekti-insinööri